

Tisdagen den 16 oktober

Kl. 11.00

§ 1 Hälsningsanförande

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord:

Jag hälsar kammarens ärade ledamöter välkomna till höstsessionen, som härmed förklaras öppnad.

§ 2 Konung Gustaf VI Adolfs frånfälle

Herr talmannen anmälde att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts skrivelse nr 150 med anledning av konung Gustaf VI Adolfs frånfälle.

Den kungl. skrivelsen, som nu av herr talmannen upplästes, var så lydande:

Vi Carl Gustaf, Sveriges konung, vill härmed ge riksdagen till känna, att konung Gustaf VI Adolf avlidit den 15 september 1973 kl. 20.35 och att Vi enligt gällande grundlagar tillträtt rikets styrelse som Sveriges konung.

CARL GUSTAF

Lennart Geijer

Härefter yttrade herr TALMANNEN:

Den sorg och saknad, som Sveriges folk kände vid konung Gustaf VI Adolfs bortgång, tog sig mångskiftande och överbärande uttryck. Riksdagens ledamöter deltog därvid varmt i den personliga sorg, som drabbat vår nye konung och vårt konungahus.

Vid den ceremoni, som ägde rum i rikssalen i samband med trontillträdet, frambar jag å riksdagens vägnar det svenska folkets välgångsönsknningar. Jag erinrade också om det stora intresse konung Gustaf VI Adolf ägnat riksdagen och om den anda av samhörighet och förtroende som alltid präglat samarbetet mellan konung och riksdag. När riksdagen i dag samlas vill vi ånyo i tacksamhet och vördnad påminna oss konung Gustaf VI Adolfs hängivna arbete för land och folk, hans outtröttliga plikttrohet och hans rikt utrustade och djupt mänskliga personlighet.

Uppläsningen av den kungl. skrivelsen och herr talmannens anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 3 Det tal, som av herr TALMANNEN hållits vid ceremonien på rikssalen den 19 september i samband med konung Carl XVI Gustafs trontillträde, var av följande lydelse:

Eders Majestät!

Under dessa tunga dagar har det givits otaliga bevis på den djupa vördnad och den varma tillgivenhet som Sveriges folk känt för sin konung Gustaf VI Adolf. Hans bortgång upplevs som en smärtsam personlig förlust av oändligt många både inom och utanför vårt lands gränser. Den sorg och saknad, som drabbat vår nye konung och vårt konungahus, delas av oss alla.

Det sällsynt levande intresse, som konung Gustaf VI Adolf lade i dagen på snart sagt alla samhällslivets områden, kom i rikt mått riksdagen till del. Hans under ett långt liv förvärvade erfarenhet, hans säkra omdöme och hans djupa föreståelse för de väsentliga principerna i vårt statsskick utgjorde ovärderliga tillgångar i samarbetet mellan konung och riksdag. Hans aldrig sviktande omsorg om riksdagens anseende och värdighet i förening med hans personliga vänlighet och välvilja mot riksdagens ledamöter skapade en anda av samhörighet och förtroende som vi kommit att betrakta som en omistlig del av vårt parlamentariska liv.

Uppgiften att efterträda en konung, som till fullo lyckats leva efter sitt valspråk "Plikten framför allt", måste förvisso te sig mycket svår. Eders Majestät har emellertid omsorgsfullt och framgångsrikt berett sig för sitt höga värv och står nu väl rustad att träda in i konungagärningen. Eders Majestät följs därvid av hela det svenska folkets varmaste välgångsönskningar. Med tillförsikt och glädje ser riksdagen därför fram emot ett fortsatt förtroendefullt samarbete mellan konung och riksdag.

Riksdagen betygar Eders Majestät sin aktning och vördnad.

§ 4 Herr talmannen meddelade att med anledning av konung Gustaf VI Adolfs frånfälle kondoleanstelegram inkommit från Belgiens representantkammare och senat, Islands allting, italienska republikens senat, över- och underhusen i Japans riksdag, Norges storting och tyska förbunds-
dagen.

Telegrammen hade följande lydelse:

Bruxelles 1973-09-16

Monsieur le président du Riksdag, Stockholm

J'apprends avec prévue le décès de votre vénéré roi. La Belgique se souvient avec émotion de la visite qu'il avait faite à notre pays en 1966. Nous avons eu l'occasion d'admirer la jeunesse de cet alerte octogénaire, sa connaissance approfondie des problèmes internationaux, son amour vigilant de son peuple, la ferveur de son amitié pour la Belgique. Au nom du Sénat Belge unanime je présente au Riksdag nos bien vives condoléances.

Paul Struye

Président de Sénat

Bruxelles 1973-09-19

Monsieur le président du Riksdag, Stockholm

Au nom de la Chambre des Représentants qui a appris avec émotion le décès de Sa Majesté le Roi Gustave VI Adolphe j'ai l'honneur d'adresser au Riksdag l'expression de ma profonde sympathie et de mes

condoléances. La Chambre des Représentants et le peuple belge prennent part au deuil de peuple suédois qui perd en la personne de son roi un souverain éclairé dont le sens démocratique et social est devenu légendaire.

A. van Acker

Président de la Chambre des Représentants

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

Reykjavik 1973-09-25

Hr. Henry Allard Talman, Sveriges riksdag, Stockholm

På det isländska alltingets vägnar tillåter vi oss framföra ett varmt deltagande i den stora sorg som drabbat Edert land genom Hans Majestät Konung Gustaf VI Adolfs frånfälle.

Eusteinn Jonsson

Björn Jonsson

Gils Gudmundsson

Roma 1973-09-17

Mr. Henry Allard Speaker of the Riksdag, Stockholm

Re Gustavo Adolfo era un grande amico dell'Italia e la sua scomparsa addolora profondamente il Senato della Repubblica che ricorda il sincero democratico e l'uomo di cultura e partecipa al cordoglio della nazione Svedese.

Giovanni Spagnoli

Presidente senato Repubblica Italiana

Tokyo 1973-09-17

H.E. Mr. Henry Allard, Speaker of Riksdag Sweden, Stockholm

Feeling great regret at news of the demise of His Majesty King Gustaf VI Adolf I sincerely express my sentiments of most profound condolence on behalf of the House of Councillors.

Kenzo Kono

President of House of Councillors Japan

Tokyo 1973-09-17

H.E. Mr. Henry Allard, Speaker, Riksdagshuset, Stockholm

On receiving the sad news of the demise of His Majesty King Gustaf VI Adolf, I wish to express my deepest sympathy and most sincere condolences to you and, through you, to the people of Sweden.

Shigesaburo Maeo, speaker

House of Representatives, Japan

Olso 1973-09-16

Sveriges Riksdag ved talman Henry Allard, Stockholm

Stortinget vil overfor den Svenske Riksdag få uttrykke sin dypfølte deltagelse i det svenske folks sorg ved Kong Gustaf 6. Adolfs bortgang.

Leif Granli

Stortingets president

Bonn 1973-09-17

An den Präsidenten des schwedischen Reichstags Herrn Henry Allard, Stockholm

Sehr Geehrter Herr Präsident, lieber Herr Kollege,
Zu dem schweren Verlust, den Ihr Land durch den Tod Seiner Majestät König Gustaf VI. Adolf erlitten hat, spreche ich Ihnen und den Mitgliedern des Reichstages im Namen des Deutschen Bundestages und auch persönlich tiefempfundene Anteilnahme aus.

Über die Grenzen Schwedens hinaus genoss dieser König hohen Respekt und grosse Sympathie. Die Deutsche Bevölkerung nimmt deshalb Teil an der Trauer des Schwedischen Volkes.

Annemarie Renger

Präsidentin des Deutschen Bundestages

§ 5 Minnesord över avliden ledamot av kammaren

Herr TALMANNEN anförde:

Under kammarens ferier har vi nåtts av budet att en av våra kamrater, Eric Johanson i Västervik, gått ur tiden.

Eric Johanson avled den 23 juli. Han bevistade i år sin tjugoandra riksdag och har under hela denna tid varit verksam i jordbruksutskottet. Hans inträde i riksdagen föregicks av en lång facklig och kommunal insats. Även under sin tid som riksdagsman uppehöll han en rad kommunala uppdrag, bl. a. som ordförande i storkommunens kommunfullmäktige.

Eric Johanson var en man vars kunnskap och erfarenhet respekterades av alla som kom att samarbeta med honom. Vi minns honom som en anspråkslös och god riksdagskamrat och lyser frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 6 Upplästes och lades till handlingarna två från justitiedepartementet inkomna protokoll, så lydande:

Departementsprotokoll 1973-10-12

Granskning av fullmakter för ledamöter av riksdagen

Till justitiedepartementet har från riksskatteverket inkommit fullmakter för byggnadssnickaren Gunnar Oskarsson, Ankarsrum, och riksdagsmannen Lars-Ingvar Sörenson, Göteborg, vilka vid nya röstsammanräkningar utsetts till ledamöter av riksdagen i avgångna ledamöters ställe.

Granskning av fullmakterna företas inför chefen för justitiedepartementet i närvaro av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

Någon anmärkning framställs ej mot fullmakterna.

Protokoll över den företagna granskningen skall tillsammans med fullmakterna överlämnas till riksdagen.

Enligt uppdrag

Margit Hirén

Till justitiedepartementet har från riksskatteverket inkommit fullmakt för inspektören Lars Svensson, Halmstad, vilken vid ny röstsammanräkning utsetts till ledamot av riksdagen i avgången ledamots ställe.

Granskning av fullmakten företas inför chefen för justitiedepartementet i närvaro av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

Någon anmärkning framställs ej mot fullmakten.

Protokoll över den företagna granskningen skall tillsammans med fullmakten överlämnas till riksdagen.

Enligt uppdrag

K.G. Grönhagen

Det skulle antecknas, att herrar Oskarsson i Ankarsrum, Sörenson och Svensson i Halmstad utsetts att inträda som ledamöter av kammaren i stället för respektive herrar Johanson i Västervik, Björk i Göteborg och Josefsson i Halmstad (samtliga s).

§ 7 Föredrogs följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens kammare

Undertecknad, som av riksdagen utsetts att vara fullmäktig i riksbanken för valperioden 1972–1975, anhåller härmed att bli befriad från nämnda uppdrag från och med den 1 november 1973, då jag tillträder befattningen som nordisk exekutivdirektör i Internationella valuta-fonden.

Stockholm den 4 oktober 1973

Per Åsbrink

Kammaren beslöt dels att bifalla denna anhållan, dels att val skulle anställas i föreskriven ordning.

§ 8 Herr talmannen meddelade att enligt till kammaren inkomna läkarintyg nedanstående ledamöter var sjukskrivna:

herr *Lange* under tiden den 16–25 oktober,

herr *Jönsson* i Arlöv den 16–28 oktober,

herr *Magnusson* i Kristinehamn den 16 oktober–4 november,

herr *Eriksson* i Bäckmora den 16–21 oktober,

fru *Laag* den 16 oktober–31 december samt

herr *Dahlberg* den 16–22 oktober.

Erforderliga ledigheter från riksdagsgöromålen beviljades.

§ 9 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens kammare

Jag får härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet för fullgörande av uppdraget som svensk delegat vid FN:s generalförsamling.

New York den 15 oktober 1973

Mats Hellström

Tisdagen den
16 oktober 1973

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 16 oktober--17 oktober 1973 för deltagande i Förenta nationernas generalförsamlings tjugooåttonde ordinarie möte i New York.

Stockholm den 9 oktober 1973

Krister Wickman

Till riksdagens kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet från höstsessionens början till och med den 2 november 1973 för uppdrag som delegat vid Förenta nationernas generalförsamling i New York.

Wik, Balingsta, Uppsala den 30 september 1973

Sture Korpås

Till riksdagens kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från höstsessionens början t. o. m. den 6 november 1973 för deltagande i arbetet i FN:s generalförsamling.

New York den 16 oktober 1973

Sven Gustafson

Till riksdagens kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagens arbete från och med den 16 oktober till och med den 2 november 1973 för att som svensk delegat delta i Förenta nationernas 28:e ordinarie möte i New York.

New York den 1 oktober 1973

Bo Turesson

Till riksdagens kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet 16--19 oktober 1973 på grund av deltagande i Östergötlands läns landstingsmöte.

Åby den 12 oktober 1973

Kersti Swartz

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 10 Meddelande ang. val

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela att det onsdagen den 24 oktober kommer att ske fyllnadsval av ledamöter och suppleanter i utskotten samt suppleant i besvärsnämnden med anledning av inträffade ledigheter.

§ 11 Meddelande ang. sammanträdestider m. m.

Herr TALMANNEN anförde:

Till kammarens ledamöter har utdelats en preliminär plan för sammanträdena under höstsessionen, som beräknas pågå t. o. m. fredagen

den 14 december. Därav framgår bl. a. att den första frågestunden äger rum torsdagen den 25 oktober med början kl. 14.00. Då besvaras frågor som inlämnas senast kl. 12.00 fredagen den 19 oktober. Kammarens första arbetsplenium hålls onsdagen den 24 oktober kl. 10.00.

En allmänpolitisk debatt anordnas onsdagen den 7 november kl. 10.00 med eventuell fortsättning torsdagen den 8 och fredagen den 9 november, båda dagarna med början kl. 10.00. Vid torsdagens och fredagens sammanträden kan också utskottsbetänkanden uppläs till avgörande.

Jag vill slutligen erinra om att till kammarens ledamöter utdelats förteckningar över dels propositioner avsedda att föreläggas riksdagen under höstsessionen, dels uppskov till höstsessionen med behandlingen av vissa ärenden, dels nya riksdagsledamöter fr. o. m. höstsessionen 1973. Särskilda meddelanden har utarbetats angående riksdagens arbete m. m., riksdagens utrikeskontakter och riksdagens skoltjänst.

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

§ 12 Interpellation nr 90 om erkännande av Guinea-Bissau som självständig stat, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Fru DAHL (s), som yttrade:

Herr talman! "Det är en kamp för rätten att få äta sitt bröd och bruka jorden - i frihet. Det är en kamp för skolor, för sjukhus, för att barnen inte skall behöva lida. Ett annat mål är att visa oss inför världen som ett värdigt folk med en egen personlighet." (Amilcar Cabral i en intervju i Tricontinental Magazine nr 8 1968.)

Människorna i vad som nu kallas Guinea-Bissau hör troligen till dem som lidit längst och mest under den europeiska kolonialismen. Alltsedan 1400-talet har de utsatts för förtryck och slavhandel, tvångsarbete och misshandel, ekonomisk utsugning och tvångsbeskattning, rättslöshet och tortyr. Massakern i byn Wiriyamu i Moçambique, som väckte sådan avsky när den avslöjades i somras, var inte ett undantag. Metoden att bränna och plundra byar, att sätta upp avhuggna människohuvuden på pålar för att skrämma bybefolkningen till underkastelse, har förekommit systematiskt under århundraden.

Under ett besök i de befriade områdena i Guinea-Bissau hösten 1970 mötte jag många som beskrev terror, tortyr och andra omänskliga handlingar, t. ex. hur de portugisiska soldaterna brukade skicka hem avhuggna händer, öron och andra kroppsdelar, torkade eller inlagda i sprit, som troféer till sina mammor, fruar eller fästingar.

För 15 år sedan, när befrielsekampen började, var Guinea-Bissau ett av jordens mest underutvecklade länder. Inga skolor, ingen sjukvård, ett outvecklat jordbruk och tvångsodling av jordnötter för export genom portugisiska monopolföretag, ingen som helst teknisk eller industriell utveckling, inga kommunikationer och ingen elektricitet annat än i de få städer där européerna bodde. Därför var nästan alla människor analfabeter, svårt plågade av undernäring, svält och kroniska sjukdomar.

I dag är nästan hela Guinea-Bissau militärt befriat. I de befriade

områdena har det under flera år redan funnits ett självständigt och fritt samhälle med en ovanligt effektiv administration. För första gången i Guinea-Bissaus historia har där rätt rättstrygghet och demokratiskt självstyre. I varje by finns ett valt byråd och en vald domstol. Likaså finns det på regional nivå folkvalda råd, en administration för ansvar för olika samhällssektorer och ett domstolsväsende. För första gången håller nu folkbokföring och en lagstiftning grundad på den inhemska rättstraditionen på att genomföras. Skolan, vuxenutbildningen, hälso- och sjukvården, mödra- och barnvården når ut till varje by. Genom upplysningskampanjer har man lyckats utveckla jordbruket och hantverket så att självförsörjningsgraden förbättrats och grunden lagts för en utveckling av produktionen. Målet på sikt är ett modernt produktions-system utan klassförtryck och utan rovdrift av människor och naturtillgångar.

"Vi vill bli självständiga -- -- för att få utveckla landet, bygga skolor, förbättra de sociala villkoren och skapa en tillvaro där vi inte exploateras av utlänningar eller av våra egna landsmän" (Amilcar Cabral i en intervju 1969).

Uppbyggnaden av den demokratiska självstyrelsen har nu fullbordats i och med att det parlament som valdes hösten 1972 sammanträtt den 23-24 september 1973 för att utropa den självständiga republiken Guinea-Bissau, godkänna författningen samt utse det nationella rådet och regeringen. Ordförande i det nationella rådet -- ett slags kollektiv statsledning -- är Luiz Cabral, bror till den mördade generalsekreteraren i PAIGC Amilcar Cabral. Regeringschefen heter Francisco Mendes. Luiz Cabral och Francisco Mendes utgör samtidigt tillsammans med den nyvalde generalsekreteraren i PAIGC Aristides Pereira och João Bernardo Vieira (Nino) den högsta ledningen inom partiet.

När Guinea-Bissaus folk nu proklamerat sin självständighet utåt står det bättre rustat för framtiden än många andra. Där finns en bättre mobilisering av folket, en bättre fungerande demokrati och en mer effektiv samhällsorganisation än i många formellt självständiga stater. Därför är det självklart, att Sverige, som var det första västerländska land som gav politiskt och ekonomiskt stöd till befrielsekampen i Guinea-Bissau, nu bör erkänna republiken Guinea-Bissau.

I de regler för erkännande av stater, som riksdagen på grundval av internationell praxis uttalat sig för, heter det, att den makt som skall erkännas skall ha vunnit "ett rimligt mått av självständighet utåt, som någorlunda allmänt godtagits av omvärlden". Vidare krävs "en rimlig stabilitet inåt, genom att det finns statliga myndigheter som faktiskt upprätthåller kontroll över ett visst territorium och där utövar suveräna befogenheter".

Den nya staten Guinea-Bissau uppfyller dessa kriterier. Den har redan erkänts av ett stort antal stater och av den afrikanska enhetsorganisationen OAU. FN:s kolonialkommitté har hälsat den nya staten välkommen. FN har upprepade gånger förklarat att Portugal inte har någon som helst laglig rätt att administrera eller representera folken i Guinea-Bissau, Angola och Moçambique.

Portugal har heller aldrig haft någon administration som fungerat

utanför de få städer där européerna bor. Det har t. ex. aldrig funnits någon folkbokföring över den afrikanska befolkningen. I dag är portugiserna instängda i några få befästa platser. De kan inte röra sig fritt ute i landet. De har inte ens herraväldet i luften längre sedan befrielsestyrkorna fått ett bättre luftförsvar. Att portugisernas få kvarvarande fästen ännu inte erövrats beror uteslutande på att befrielseörelsen medvetet avstått från detta, eftersom man vill undvika att människor dödas eller skadas eller att Bissau bombas sönder. Bissau har för övrigt aldrig varit huvudstad i någon självständig statsbildning; endast portugisiskt högkvarter. Det är inte heller nödvändigt för regeringen i den nyss utropade republiken Guinea-Bissau att behärska de gamla fästena för Portugals kolonialförtryck för att kunna upprätthålla en effektiv samhällsorganisation av det slag man nu har i de befriade områdena, där mer än 90 procent av landets befolkning bor.

Samtidigt med att Sverige erkänner den nya staten bör den svenska regeringen ta upp förhandlingar med Guinea-Bissau om ett samarbetsavtal. Sveriges bistånd bör ökas kraftigt så att Guinea-Bissau blir en av huvudmottagarna av svenskt bistånd. Vårt bistånd behövs. Hjälp till att upprätthålla och utveckla viktiga samhällsfunktioner är av avgörande betydelse för möjligheterna att förbättra och fullfölja befrielsekampen.

Det är oacceptabelt att vi, såsom nu är fallet, saknar lagliga möjligheter att i enlighet med FN:s rekommendationer ingripa mot svenska företag som med sina investeringar stöder den portugisiska fascismen och dess kolonialkrig. Lisnavevarvets investeringsplaner är ett ovanligt klart och utmanande fall — det gäller anläggningar av stor betydelse för Portugals krigföring och NATO:s försvarssystem. Regeringen måste därför påskynda arbetet i den utredning, som arbetar med dessa frågor, samt snarast möjligt lägga fram förslag till lagstiftning som möjliggör effektiva ingripanden mot svenska investeringar i Portugal eller dess kolonier.

Under hänvisning till vad jag anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern ställa följande frågor:

När kommer Sverige att erkänna republiken Guinea-Bissau?

Är regeringen beredd att snarast inleda förhandlingar med Guinea-Bissau om ett samarbetsavtal rörande ett omfattande svenskt bistånd till samhällsutvecklingen i Guinea-Bissau?

När avser regeringen lägga fram förslag till lagstiftning som möjliggör effektiva ingripanden, i enlighet med FN:s rekommendationer, mot svenska företags investeringar i Portugal och dess kolonier?

Denna anhållan bordlades.

§ 13 Interpellation nr 91 om återuppbyggnadsbistånd till Laos

Ordet lämnades på begäran till

Fru DAHL (s), som yttrade:

Herr talman! Laos är det land i Indokina, där förutsättningarna för en fredlig samhällsutveckling i samarbete mellan de olika politiska grupperna

i landet — Laos patriotiska front under ledning av prins Souphanouvong, de neutralistiska grupperna samt högergrupperna, ledda av premiärministern i Vientianeregeringen prins Souvanna Phouma — varit och är relativt goda.

En sådan utveckling har emellertid hittills saboterats av främst USA och Saigonregimen. I strid med Genèveöverenskommelserna av 1954 och 1962, vari Laos oberoende och neutralitet fastslås, har dessa på olika sätt intervenerat i Laos: genom att ge politiskt, ekonomiskt, tekniskt och militärt stöd åt högerkrafterna, genom att finansiera och organisera privatarmer i Laos och genom direkta militära operationer såsom de amerikanska bombningarna i Laos och den sydvietnamesiska invasionen 1971. På grund av dessa ständiga kränkningar av Laos neutralitet och oberoende har försöken att bilda koalitionsregeringar ointetgjorts och Laos dragits in i Indokinakriget.

Kriget har medfört oerhörda mänskliga lidanden och en enorm materiell förstörelse. De amerikanska bombningarna har skadat och dödat många människor och lagt stora områden i grus och aska. Särskilt Krukslätten, som i årtusenden varit en rik och blomstrande jordbruksbygd och ett centrum för en levande kulturtradition, har utsatts för en oerhörd förstörelse. Av Laos befolkning på 3 miljoner människor har flera hundra tusen dödats eller sårats och inemot 1 miljon människor drivits på flykt från sina hem. Enligt samstämmiga uppgifter lever flyktingarna i en outhärdlig misär som drabbar barnen och ungdomarna särskilt hårt. De har fått växa upp i slum eller flyktingläger under oordnade förhållanden, lösryckta från den normala sociala och kulturella miljön, undernärda och sjuka och utan tillgång till skola eller andra utbildningsmöjligheter. Småpojkar i 11–12-årsåldern har tvångsrekryterats till regeringsarmén.

Under 1973 har emellertid utvecklingen gradvis förbättrats och stabiliserats så att förutsättningarna nu av allt att döma finns för en varaktig fred och återuppbyggnad i landet, allt under förutsättning att situationen i Indokina inte i övrigt förvärras och USA inte på nytt saboterar möjligheterna till en fredlig utveckling.

I Parisavtalet av den 27 januari 1973, § 20, åtar sig således de avtalsslutande parterna att respektera konungadömet Laos oavhängighet, suveränitet, enhet, territoriella integritet och neutralitet. De avtalsslutande parterna förbjuds att bedriva militär verksamhet i Laos eller att leverera krigsmateriel till Laos. Laos inre angelägenheter skall lösas utan främmande inblandning. Här slås alltså samma principer fast som i Genèveöverenskommelserna av 1954 och 1962.

Den 21 februari 1973 undertecknade de två parterna i Laos en överenskommelse om fred och nationell försoning i Laos. I avtalet stadgas att alla militära handlingar skall upphöra samt att en provisorisk nationell unionsregering och ett nationellt råd, med uppgift att anordna val till en konstituerande nationalförsamling, skall bildas. Den provisoriska nationella unionsregeringen fick till uppgift att åstadkomma vapenvila och demokrati, föra en neutral utrikespolitik samt samordna återuppbyggnaden och fördela utländskt bistånd.

Beträffande främmande militär inblandning säger avtalet:

att de amerikanska bombningarna omedelbart skall upphöra,
att alla främmande interventioner och aggressioner skall upphöra,
att alla främmande militära styrkor skall upphöra med sin verksamhet,
att alla särskilda styrkor som utrustats och finansieras av främmande
makter skall upphöra med sin verksamhet och deras baser monteras ned,
att alla privatarméer, paramilitära styrkor och spionorganisationer
skall upphöra med sin verksamhet i samband med eld upphör.

Trots avtalet fortsatte de amerikanska bombningarna i begränsad skala under våren 1973. Under perioden 27 januari - 30 april fälldes t. ex. 63 084 ton bomber av det amerikanska flyget.

Den 14 september 1973 offentliggjordes ett protokoll, undertecknat av företrädare för Laos patriotiska front och Vientianeregeringen, beträffande fullföljandet av avtalet om fred och nationell försoning i Laos. Protokollet innehåller klara och detaljerade bestämmelser om upphörande av inhemska och främmande militära aktiviteter, Laos oberoende och neutralitet, garantier för mänskliga och demokratiska rättigheter samt genomförande av valen, koalitionsregeringens och det nationella rådets uppgifter, gränsdragningen mellan de områden som behärskas av de två parterna, den civila förvaltningens organisation samt repatrieringen av flyktingar. De allmänna valens genomförande blir nu en gemensam uppgift för regeringen och det nationella rådet, i vilka båda skall ingå representanter för Laos patriotiska front, Vientianeregeringen och de neutralistiska krafterna.

Den provisoriska nationella unionsregeringen skall bestå av en premiärminister, två vice premiärministrar, som tillika skall vara chefer för var sitt departement, tio ministrar och tolv viceministrar. Av dessa poster får Laos patriotiska front och Vientianeregeringen vardera en som vice premiärminister, fyra som minister och sex som vice minister samt de neutralistiska krafterna två ministerposter. Laos patriotiska front får hand om utrikes-, ekonomi- och planerings-, informations-, kommunikations- och religionsministerierna. Vientianeregeringen besätter utbildnings-, försvars-, inrikes- och social-, finans- och hälsovårdsministerposter samt de neutralistiska krafterna post- och telekommunikations- samt justitieministerposter.

Genom denna den senaste tidens utveckling torde det nu föreligga möjligheter för Sverige att i stor skala bidra till återuppbyggnaden i Laos i enlighet med vad som uttalas i årets statsverksproposition och i utrikesutskottets betänkande nr 3 år 1973 beträffande det statliga utvecklingsbiståndet.

Behovet av snabba och omfattande hjälpåtgärder är mycket stort. Omedelbara insatser behövs för att lösa flyktingfrågan och reparera de omfattande skadorna på mark, skog och odlad jord liksom på kommunikationssystem och bostäder, skolor och kulturbyggnader samt sjukhus, som bombningarna har åstadkommit. Likaså finns behov av hjälp till en långsiktig utbyggnad av samhällsorganisationen och produktionssystemet.

Trots det stora behovet finns det risk för att Laos, och då speciellt de av Laos patriotiska front administrerade områdena, kommer i skymundan när det gäller internationella hjälpprogram. Detta utgör ytterligare motiv för en svensk insats. I detta sammanhang är riksdagens tidigare

uttalanden att man vid fördelningen av biståndsprogram i Indokina bör ta hänsyn till såväl det aktuella behovet som de insatser som andra länder gör tillämpligt.

För innevarande budgetår finns medel reserverade under anslaget för katastrofbistånd. På sikt bör planeringen inriktas på att Laos inlemmas med den grupp länder som får bistånd inom ramen för länderprogram.

Under hänvisning till vad som anförts vill jag till herr utrikesministern rikta följande fråga:

Är regeringen beredd att omedelbart inleda planeringen av ett omfattande svenskt återuppbyggnadsbistånd till Laos samt att snarast möjligt ta initiativ till diskussioner på regeringsnivå med den provisoriska nationella unionsregeringen i Laos om utformningen av ett sådant bistånd?

Denna anhållan bordlades.

§ 14 Interpellation nr 92 ang. utvecklingen i Vietnam

Ordet lämnades på begäran till

Fru DAHL (s), som yttrade:

Herr talman! Parisavtalet om slut på kriget och återupprättandet av freden i Vietnam undertecknades den 27 januari i år. Det har den 2 mars bekräftats vid den internationella Vietnamkonferensen av de fyra avtalsslutande parterna (Demokratiska republiken Vietnam/DRV, Syd-vietnams provisoriska revolutionära regering/PRR, USA och Republiken Vietnam/RVN) samt Sovjet, Storbritannien, Kina, Frankrike, Kanada, Indonesien, Polen och Ungern. FNs generalsekreterare deltog också i konferensen men undertecknade inte dokumentet. Den 13 juni undertecknade DRV, PRR, USA och Saigonregeringen en kommuniké om avtalets tillämpning. Den 29 mars började förhandlingar mellan PRR och Saigonsidan utanför Paris.

När avtalet undertecknades mottogs det världen över med mycket stora förhoppningar om att möjligheter nu skulle finnas för att skapa fred, frihet och demokrati åt Indokinas folk och påbörja återuppbyggnaden av deras förstörda samhällen. Reaktionen i Vietnam var positiv och förhoppningsfull hos DRV och PRR. Dessa har också efter det att avtalet undertecknades visat sitt intresse av att avtalets bestämmelser strikt tillämpas. Men Thieuregimen i Saigon, som skrev under avtalet under protester, har systematiskt brutit mot avtalets bestämmelser och saboterat alla försök att med avtalet som grund stabilisera och förbättra situationen i Vietnam.

Saigon har således förhindrat den politiska lösning och införandet av demokrati som avtalet föreskriver. Thieu har energiskt motsatt sig bildandet av det "nationella rådet för nationell försoning och endräkt" samt genomförandet av fria val. Samtidigt som avtalet undertecknades införde Thieu en utomordentligt hård lagstiftning riktad mot alla politiska motståndare och mot pressen. Alla som inte arbetar för Thieu avfärdas som kommunister. Thieu förnekar kategoriskt existensen av den

s. k. tredje kraften, som enligt avtalet skall ingå i det nationella rådet.

De politiska förföljelserna ökade. Sedan januari har 167 000 polisräder genomförts och 30 000 människor arresterats. I strid mot avtalet har de politiska fångarna, med ytterst obetydliga undantag, hållits kvar i fängelserna. Man beräknar att det för närvarande finns omkring 200 000 politiska fångar i Thieus fängelser. Av dessa är många barn som antingen fängslats själva eller följt med sina mödrar. Vittnen har t. o. m. berättat om ett litet barn som fängslades i stället för sin mor, som inte var hemma då polisen kom för att ta henne. Där finns spädbarn som fötts i fängelserna. Samstämmiga rapporter talar om ytterst brutal behandling, svält, sjukdomar, tortyr och avrättningar. De barn som tvingas leva i årtal i fängelserna blir allvarligt störda i sin utveckling på grund av hunger, undernäring, isolering och ständig ångest.

Censuren skärptes för att förhindra en öppen debatt i Vietnam och utåt mörklägga vad som verkligen pågår. Många sydvietnamesiska tidningar har åtalats eller lagts ner. Redan de första månaderna efter Parisavtalet tvingades 323 utländska journalister från bl. a. Newsweek, UPI, NBC, Los Angeles Times och AFP att lämna Saigon genom utvisning eller vägran att förlänga visum. Journalister som besökt PRR-områden har arresterats liksom vietnamesiska tolkar och chaufförer. Den 26 september beordrade Thieu att alla som varit i kontakt med två italienska präster -- en evangelisk och en katolsk -- som kommit till Sydvietnam för att studera de politiska fångarnas situation skulle arresteras.

Thieu har också mot Parisavtalets bestämmelser att alla civila skulle garanteras rörelsefrihet och fritt val av uppehållsort förhindrat en lösning av flyktingfrågan. Sedan januari i år har 925 000 människor tvångsförflyttats till befästa flyktingläger och koncentrationsläger, där det redan tidigare fanns 641 000 människor. Därtill kommer de miljoner som flytt undan USA:s och Thieus terror mot byarna och som nu lever i storstadsslummen.

Ett par dagar innan Parisavtalet undertecknades infördes lagar som syftade till att hindra flyktingar att återvända till sina byar i PRR-kontrollerade områden. En av dessa förordningar, återgiven den 22 januari i den halvofficiella tidningen Tin Song, lyder: "Arresteras och fängsla de personer som uppmanar folket att lämna sådana zoner som kontrolleras av regeringen för att gå över till kommunistkontrollerade zoner eller vice versa. Om de protesterar kommer de att skjutas."

Däremot tvingas flyktingar att bosätta sig i Thieudominerade områden, ofta i en helt annan del av landet än den där deras hemby en gång låg.

Saigonregimen har hela tiden bedrivit systematisk terror mot byarna i de av PRR kontrollerade områdena i syfte att omöjliggöra återflyttning, återuppbyggnad och återgång till normal livsföring. I stället för att i enlighet med avtalsbestämmelserna röja och deaktivera "samtliga förstörelseobjekt, sprängladdningar, minfält, fällor, hinder eller andra farliga föremål som tidigare utplacerats på det att befolkningens rörelser och arbete icke måtte hindras", genomförs dagliga anfall med artillerield och bombningar. T. o. m. så fruktansvärda vapen som sjutonsbomber, napalm och växtgift används nu regelbundet. Byar, skolor och sjukhus jämnas

med marken så snart de byggts upp, odlingar och den odlingsbara jorden förstörs, kvinnor och barn kastas in i elden i sina brinnande hus, människor begravs levande. Minst 33 000 sådana angrepp med 6 000 döda och sårade offer har genomförts. I provinsen Quang Da har 94 byar fullständigt raserats, 3 500 bomber fällts, 4 245 människor arresterats och 8 748 deporterats. I Tay Ninhprovinsen fällde Saigonflyget hundratals bomber från Skyraiderplan den 3 oktober över kommunen Hoa Hiep, som varit befriad i flera år. För människorna i Sydvietnam är verkligheten densamma som tidigare: terror och förtryck, bomber och svält.

Dessa terroraktioner mot civilbefolkningen, dessa systematiska brott mot fredsavtalet, genomför Thieu med hjälp av de vapen som USA levererat till Sydvietnam både före och efter avtalet, med hjälp av de 10 000 civilklädda amerikanska "rådgivarna" och med hjälp av USA:s ekonomiska bistånd och tysta politiska stöd. Så sent som i slutet av september kom det amerikanska fartyget Galloway till Cam Ranh med en last bomber och annan krigsmateriel. Samtidigt låg amerikanska krigsfartyg, bl. a. hangarfartyget Hancock, utanför den vietnamesiska kusten, enligt uppgift t. o. m. i nordvietnamesiskt territorialvatten. USA bedriver flygspaning, vilket är förbjudet i avtalet, och har stoppat hemtagningen av trupper från Thailand. Därtill kommer att USA inte uppfyller sina förpliktelser att röja minorna i nordvietnamesiska vatten och att förhandlingar om amerikanskt återuppbyggnadsbistånd ligger nere.

När nu snart nio månader har gått sedan Parisavtalet undertecknades är situationen i Vietnam utomordentligt allvarlig. Det kan inte uteslutas att Thieu och den amerikanska administrationen spekulerar i att kunna genomföra en ny allvarlig upptrappning som leder till nya stridshandlingar samtidigt som den internationella opinionen och massmedia liksom regeringar och internationella organ koncentrerar sitt intresse på händelseutvecklingen på andra håll i världen. En sådan utveckling måste till varje pris förhindras. Pressen måste medverka till att sanningen om vad som sker avslöjas. Världsopinionen måste göra klart för Nixon och Thieu att en sådan här utveckling inte kommer att tolereras. Den svenska regeringen måste utnyttja alla möjligheter att via direkta aktioner, diplomatiska kanaler och FN verka för att en fredlig utveckling i Vietnam i Parisavtalets anda trots allt kan säkerställas. Av särskilt stor betydelse är här att de demokratiska rättigheterna införs, att det nationella rådet bildas och fria val genomförs, att terroraktionerna mot civilbefolkningen stoppas, att flyktingarna tillåts återvända hem samt att de politiska fångarna räddas.

Med stöd av det anförda ber jag att till herr utrikesministern få rikta följande frågor:

Vill utrikesministern klargöra den svenska regeringens syn på den mycket allvarliga situationen i Vietnam?

Vilka åtgärder är regeringen beredd vidta för att medverka till att en fredlig utveckling i Sydvietnam i enlighet med Parisavtalet säkras?

Avser den svenska regeringen ta initiativ till att FN:s generalförsamling uttalar sig för ett strikt tillämpande av Parisavtalet, att de civila fångarna enligt avtalet omedelbart frigges samt att världens regeringar uppmanas att lämna bistånd till de politiska fångarna och deras familjer?

Denna anhållan bordlades.

§ 15 Interpellation nr 93 ang. beredningen av frågorna om ljudradions och televisionens framtida struktur och organisation m. m.

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIKSTRÖM (fp), som yttrade:

Herr talman! Inom några veckor utgår remisstiden för 1969 års radioutredning (RUT 69). Denna utredning har kommit med förslag om dels lokalradio, dels samhällsinformation i riksprogrammen, dels utbildning i riksprogram. Man har vidare avgett förslag som gäller utrymmets disponering i radio och TV samt finansiering av de föreslagna åtgärderna.

1969 års radioutredning har berört en rad viktiga aspekter på frågan om den framtida strukturen och organisationen för radio- och TV-verksamheten i vårt land. Parallellt med denna har emellertid en rad andra utredningar sysslat med likartade problem. Massmedieutredningen och pressutredningen berör båda områden som tangerats även av radioutredningen. En särskild utredningsman inom utbildningsdepartementet har vidare sysslat med konsekvenserna av de tekniska landvinningarna på etermedieområdet.

Det nu gällande avtalet mellan staten och Sveriges Radio löper ut den 30 juni 1977, men uppsägning av avtalet måste ske senast den 30 juni 1976. Om ändringar önskas i detta avtal beträffande t. ex. Sveriges Radios struktur eller verksamhet bör beslut härom fattas av riksdagen senast under våren 1976.

Under den kommande riksdagsperioden tvingas alltså statsmakterna ta ställning till en rad frågor på massmediesektorn. I dag föreligger inte ett underlag för en samlad bedömning av radions och TV:s inverkan på pressen, inte heller av effekterna av en förändring av det system som nu ligger till grund för Sveriges Radio. En rad remissinstanser för 1969 års radioutredning har påpekat hur svårt det är att ett år fatta viktiga avgöranden om ett medium, radion, ett annat år om pressen. Varje beslut om ett massmedium påverkar andra massmedier. Det fordras alltså att den grund varifrån besluten fattas är gemensam och fastlagd.

Mot denna bakgrund synes det angeläget att utbildningsministern redovisar i vilken form och på vilket sätt denna samlade bedömning skall ske.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till herr utbildningsministern få framställa följande interpellation:

I vilka former anser utbildningsministern att frågorna om ljudradions och televisionens framtida struktur och organisation och deras relation till och påverkan på pressen skall beredas?

Denna anhållan bordlades.

§ 16 Interpellation nr 94 om åtgärder för att bereda arbetslösa lärare sysselsättning inom skolan

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIKSTRÖM (fp), som yttrade:

Herr talman! Under de senaste åren har kunnat noteras ett successivt

växande läraröverskott. Inför det nya läsåret var i slutet av september närmare 1 200 behöriga ämneslärare arbetslösa eller hade inte fått önskad heltidstjänst. För klasslärares del är situationen något ljusare. Bland dem uppgår antalet arbetslösa till ca 200.

Mot bakgrund av de allmänna problemen på arbetsmarknaden kan antalet arbetslösa förefalla litet. Vad som gör situationen allvarlig är emellertid att det här rör sig om en yrkeskategori med en starkt specialiserad utbildning inriktad på verksamhet inom skolväsendet. Dess möjligheter att söka sig till andra verksamhetsfält är därför begränsade, och från allmän synpunkt är en sådan utveckling inte heller önskvärd. De resurser som satsats på lärarutbildningen bör i första hand komma skolan till del.

Redan i våras då de första tecknen på en mera omfattande lärararbetslöshet kunde skönjas restes från folkpartiets sida krav på snabba förebyggande åtgärder. Det åttapunktsprogram som under sommaren lagts fram av utbildningsministern tillgodoser till en del detta krav. De aviserade åtgärderna är emellertid inte i någon högre grad inriktade på att tillgodose angelägna behov inom skolan.

I en situation med ett betydande läraröverskott vore det emellertid naturligt att möta denna också genom åtgärder som syftar till att förbättra situationen i skolan och höja kvaliteten i undervisningen. Bristen på lärare har under många år varit ett hinder för att fullt ut förverkliga de stora skolreformerna. Därför bör det uppkomna överskottet vid sidan av arbetsmarknads- och utbildningspolitiska åtgärder utnyttjas för att ge skolan bättre möjligheter att leva upp till sina mål.

Det finns därvid en rad åtgärder som är tänkbara:

Ge ett antal kommuner möjlighet att på försök pröva ett lägre elevantal i klasserna på högstadiet.

Stimulera kommunerna till försök med fritidsverksamhet för eleverna, där lärare och fritidsledare av olika slag samverkar.

Utöka resurserna för stödundervisning i både gymnasieskolan och grundskolan.

Ställ lärartimmar till skolans förfogande för att ge läxhjälp i skolan efter skoldagens slut.

Inrätta tjänster utan undervisningsskyldighet för hårt pressade lärare som behöver en andningspaus. På läromedelssidan, för kontakten mellan hem och skola, inom elevvården finns utrymme för stora insatser.

Ge klassföreståndarna bättre möjlighet att klara av sina uppgifter inom ramen för sin tjänstgöringsskyldighet.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till herr utbildningsministern få framställa följande interpellation:

På vilka sätt är utbildningsministern beredd att medverka till att bereda arbetslösa lärare sysselsättning inom skolan?

Denna anhållan bordlades.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SJÖNELL (c), som yttrade:

Herr talman! Sveriges förvandling till modern industristat har nödvändiggjort en stark ökning av landets totala omsättning av energi. De inhemska resurserna av vattenkraft och ved har länge varit helt otillräckliga, vilket framtvingat en betydande import av bränslen. I dagsläget täcks vårt behov av energi till tre fjärdedelar av importerade mineraloljor. En del av energibehovet täcks dessutom av importerad stenkol och koks.

Detta ställer allt högre krav på en genomtänkt energipolitik. Det starka beroendet av oljeimporten har lett till en för landets ekonomi mycket känslig situation. Detta framstår klart såväl när akuta störningar i oljehandeln uppträder som när försök görs att på längre sikt uppställa prognoser för världens energiförsörjning. Den lägesrapport, som energiprognosutredningen nyligen avlämnat, har mot denna bakgrund ett betydande intresse.

Världens energikällor, som med nu känd teknik kan utnyttjas för industrins behov och för uppvärmning av bostäder, omfattar vattenkraft, olja, kol och uran. Av dessa är den utbyggbara vattenkraften helt otillräcklig. Världens kända olje- och gasreserver uppgår enligt aktuella beräkningar till 10 miljoner terawattimmar (TWh). Tillgångarna av uran i högvärdiga mineral -- utnyttjade i vanlig reaktor -- kan endast ge 3 miljoner TWh. Utnyttjas de i s. k. bldreaktorer, som man hoppas kunna utveckla utan att införa oacceptabla risker för strålskador, kan urantillgångarna ge 200 miljoner TWh. Koltillgångarna motsvarar 120 TWh.

Det är av dessa grundläggande beräkningar uppenbart, att förbränning av kol är ett mycket intressant alternativ för världens energiförsörjning fram till den tid, då man har anledning hoppas att ur strålningssynpunkt ofarliga energikällor skall kunna utnyttjas. Inte minst ur svensk synpunkt skulle utnyttjande av kol med konventionell teknik kunna medföra betydande fördelar. Leverantörer av kol finns i Polen, Tyskland, Storbritannien och USA, dvs. på betydligt närmare håll än oljeleverantörerna. Detta skulle otvivelaktigt göra vår energiförsörjning mindre känslig samtidigt som den omständigheten att kol är mycket lättare och billigare att lagra än olja skulle möjliggöra en höjning av beredskapen på energiförsörjningens område. I ett bestämt miljöhänseende är kolet dessutom helt överlägset oljan, eftersom ett fartyg lastat med kol som förolyckas inte medför den katastrofala miljöförstöring som en söndersprängd oljetanker gör.

Utnyttjandet av kolet förutsätter ej någon ny teknik, utan man skulle med s. k. mottrycksverk för kol kunna producera elkraft samtidigt som tätorterna försågs med värme för bostäder och arbetsplatser. Med en framtida teknik skulle kolets energiinnehåll kunna överföras som brännbar gas genom att kol upphettat till hög temperatur finge reducera vatten till vätgas, som sedan kunde förbrännas utan ogynnsam inverkan på miljön.

När man mot denna bakgrund studerar energiprognosutredningens lägesrapport förvånas man av dess slutsats, att kolet för svenskt vidkommande inte torde få någon nämnvärd betydelse. Utredningen anför visserligen att koltillgångarna i och för sig skulle kunna täcka världens energibehov i några hundratals år, om de exploaterades fullständigt. Man måste emellertid enligt utredningen ta hänsyn till att en sådan fullständig exploatering är tveklaktig eller åtminstone svår att förverkliga av miljötekniska skäl. Sannolikt kommer koltillgångarna därför att utnyttjas i relativt blygsam takt. Därför torde kolet inte få någon nämnvärd betydelse för svenskt vidkommande, menar utredningen, eftersom vi inte har egna ekonomiskt brytbara tillgångar.

Utredningens slutsats på denna punkt måste enligt min uppfattning starkt ifrågasättas. När det gäller utveckling av metoder för rökgasrening intar svensk industri en framträdande plats på världsmarknaden. Den omständigheten att Sverige saknar koltillgångar kan knappast vara något skäl att avstå från att i större utsträckning basera energiförsörjningen på kol, när Sverige inte heller har tillgångar på olja eller möjlighet att inom landet producera uranbränsle i sådan form att det kan användas i nutida kärnreaktorer. Dessutom finns stora koltillgångar tillgängliga bara några få mil från våra gränser, och det uppges att t. ex. Polen är berett att skriva t. o. m. 20-åriga leveranskontrakt. Till detta kommer att ett maximalt utnyttjande av kol under överskådlig tid skulle minska behovet av kärnreaktorer och därmed också mängden farligt avfall från dessa.

Med hänvisning till vad som har anförts i interpellationen hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr industriministern få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att vidta några åtgärder, som gör det möjligt att i ökad utsträckning utnyttja kol för den framtida energiförsörjningen?

Denna anhållan bordlades.

§ 18 Interpellation nr 96 ang. energiförsörjningen

Ordet lämnades på begäran till

Herr HELEN (fp), som yttrade:

Herr talman! Vi har i Sverige vant oss vid att få tillgång till praktiskt taget all den energi vi önskat. Även om varningar framförts har faktorer som kommande brist på fossila bränslen och kärnkraftens risker i mycket liten utsträckning fått påverka våra utbyggnadsplaner och prognoser.

I dag är läget annorlunda. Det står alltmer klart att tillgångarna på gas och olja är begränsade. Ekonomiska och politiska konflikter kan ytterligare störa tillförseln av energiråvaror. Mycket kraftiga prishöjningar har skett och fler är att vänta. Tilltron till kärnkraften som en praktiskt taget obegränsad energikälla har också i flera avseenden minskat.

Det är alldeles uppenbart att energifrågorna i mycket större utsträckning än tidigare måste bli föremål för allmänhetens och politikernas intresse. Vi måste skapa förutsättningar för en debatt, vars mål måste vara att ge svar bl. a. på frågorna hur stor ökning av energiförbrukningen

som kan accepteras eller uppfattas som rimlig med hänsyn till tillgången på råvaror, miljökonsekvenserna, den industriella tillväxten, industrins och transportsektorns inriktning m. m.

Men oavsett detta måste vi spara på energi och utnyttja den energi som framställs effektivare.

All energiframställning medför miljöskador. Sparar vi på energi sparar vi också vår miljö. Energipriserna har i Sverige hittills varit låga internationellt sett. Vi kan dock räkna med ökade priser. Allt vi kan spara innebär minskade kostnader för bl. a. hushållen och industrin.

Det finns utan tvivel mycket stora möjligheter att spara på energi. Jag vill här bara nämna förbättrad isolering av bostäder, utbyggd fjärrvärme, åtgärder för att begränsa överföringsförluster. Det finns också betydande möjligheter att göra besparingar inom industrin och inom transportsektorn. Många av dessa åtgärder ger effekter först på sikt. Inte desto mindre är det angeläget att vi redan nu kan bestämma oss för bättre hushållning. Jag vill då understryka att hushållning med energi inte behöver innebära någon mer omfattande uppoffring av standard, snarare tvärtom.

Men även på kort sikt kan vi förutse svårigheter för vår energiförsörjning. Vi kan t. o. m. få svårt att få tillgång till leveranser som motsvarar vår hittillsvarande förbrukning. Det finns betydande möjligheter att spara på energi även i ett kortare tidsperspektiv. Det måste vara angeläget att genom sparfrämjande åtgärder förebygga akuta brist-situationer med åtföljande problem för industrin, för värmeförsörjning och kommunikationer.

Ett omfattande sparprogram måste genomföras med sikte på omedelbara besparingar men även med mer långsiktig syftning. I ett öppet brev till statsministern den 1 augusti 1973, där jag även skisserade vissa sparmöjligheter, ställde jag bl. a. följande fråga: "Är regeringen beredd att förorda ett sådant sparprogram?"

Något svar har inte kommit.

En fråga av utomordentlig betydelse för energipolitikens inriktning, för energikonsumtionens omfattning och fördelning, är givetvis om och i så fall i vilken grad Sverige bör utnyttja kärnkraften.

Planerna på kärnkraftens utbyggnad i Sverige är omfattande och långtgående och ifrågasattes länge av relativt få. Nya rön och erfarenheter, en debatt även utanför fackkretsar, har emellertid lett fram till en mer nyanserad syn på kärnkraften. Det gäller inte minst de farhågor som framförts rörande säkerhetsfrågorna i samband med drift av kraftverken, problemen med avfallet och riskerna för en mera allmän tillgång till material som kan utnyttjas för kärnvapenproduktion. Men det finns också andra kritiker, som menar att den omfattande satsningen på den typ av kärnkraftsproduktion, som vi i Sverige planerat för, inte minst av tekniska och ekonomiska skäl är tvivelaktig. Av detta bör stå klart att vi inte utan mycket omfattande studier och debatt kan fatta beslut om en ytterligare kärnkraftsutbyggnad.

Näringsutskottet skrev i sitt av riksdagen i maj 1973 godkända betänkande: "Inga beslut att bygga ut kärnkraften ytterligare bör fattas förrän ett nytt, allsidigt beslutsunderlag, innefattande bl. a. information

om forskningsresultat och utvecklingstendenser, har förelagts riksdagen.”

Det finns alla skäl för regeringen att ta mycket allvarligt på detta riksdagsbeslut. Det får inte uppfattas som ett uppskov i ett år med vissa beslut; underförstått att riksdagen våren 1974 skulle vara beredd att mer eller mindre tveklöst godkänna de vilande planerna för utbyggnad av kärnkraftverk. Det måste i stället uppfattas så, att riksdagen först sedan den fått tillgång till ett omfattande beslutsunderlag kan vara beredd att fatta beslut. Det är därför angeläget att ett omfattande arbete läggs ned för att så förutsättningslöst som möjligt bedöma detta problemkomplex. Självfallet är det angeläget att ett sådant arbete forceras. I mitt brev till statsministern den 1 augusti 1973 ställde jag även följande fråga: ”Vilka planer har regeringen utarbetat för att riksdagen inom ett år skall få det beslutsunderlag som den begärt?”

Något svar från regeringen har inte kommit.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsministern få ställa följande frågor:

Är regeringen villig förorda att ett program för bättre hushållning med energi snarast utarbetas och börjar genomföras?

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit och vilka åtgärder avser den vidtaga för att riksdagen snabbt skall få tillgång till ett kvalificerat underlag för bedömning av kärnkraftsutbyggnaden i Sverige?

Denna anhållan bordlades.

§ 19 Interpellation nr 97 om fördjupning av universitetskurser i informationsteknik

Ordet lämnades på begäran till

Herr JONASSON (c), som yttrade:

Herr talman! Många akademiker har stora svårigheter att få fotfäste på arbetsmarknaden. Detta är en nog så besvärlig del av den allmänna ungdomsarbetslösheten. Olika åtgärder har satts in för att hjälpa den välutbildade ungdomen till ett meningsfullt arbete. Förmedlingsinsatserna har förstärkts, kurser och beredskapsarbete i AMS:s regi har utvecklats. Ett medel i strävan att hjälpa dem ut på arbetsmarknaden har varit de kortare yrkesinriktade kurserna på universiteten, de s. k. YRK-kurserna.

Erfarenheterna från YRK-kurserna är i stort sett positiva. I vissa fall är dock omfattningen på kurserna inte tillräcklig för att de skall ge en fortbildning, vilken på ett adekvat sätt kan tillgodogöras på arbetsmarknaden. 20-poängskursen i informationsteknik är ett sådant exempel.

Det är uppenbart att behovet av skickliga informatörer kommer att öka starkt under de närmaste åren. Såväl statliga och kommunala myndigheter som företag torde komma att bygga ut sina informationsavdelningar. Den 20-poängskurs som finns ger inte tillräcklig kunskap om informationstekniska problem för att akademiker som är arbetslösa skall kunna gå in på denna del av arbetsmarknaden. En fördjupning förefaller nödvändig och välmotiverad.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utbildningsministern få framföra följande fråga:

Anser statsrådet det vara motiverat att fördjupa nuvarande YRK-kurs i informationsteknik så att den blir en 40-poängskurs?

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

Denna anhållan bordlades.

§ 20 Interpellation nr 98 ang. ansvaret för katastrofer som orsakas av misskötta dammanläggningar, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JONASSON (c), som yttrade:

Herr talman! Vid olika tillfällen konfronteras vi med problemställningar som sammanhänger med enskildas säkerhet till liv och egendom vid naturkatastrofer. Senast gällde det den uppmärksammade översvämningsskatastrofen vid Sysseleäck, där en fördämning brast. Samhället har i detta fall på ett snabbt sätt gripit in och ekonomiskt ersatt de skadedrabbade.

Liknande situationer har tidigare inträffat och kommer sannolikt också att inträffa i framtiden. Detta aktualiserar frågan om ansvar, kontroll och ersättning i ett vidare perspektiv. Har samhället någon skyldighet att kontrollera dammar och andra skyddsanordningar? På vilket sätt skall frågan om ersättning till de enskilda lämpligen regleras?

1959 aktualiserade jag dessa frågeställningar i riksdagen mot bakgrund av då aktuella naturkatastrofer. I interpellationsdebatten den 8 december samma år gjorde dåvarande inrikesministern några positiva uttalanden som jag i dagens läge finner anledning att åter aktualisera.

Ersättning skulle enligt statsrådets då avgivna svar utgå till de skadelidande i enlighet med den praxis som tidigare tillämpats vid liknande tillfällen. Vad gällde åtgärder för förhindrande av framtida naturkatastrofer förutsattes att myndigheterna skulle ha sin uppmärksamhet riktad på problemet och att de åtgärder skulle komma att vidtagas som förhållandena motiverade. Av statsrådets anföranden i denna debatt framgår att han litade på att länsstyrelserna skulle komma att ha en viss översyn över vattenregleringsföretag och liknande för att undvika naturkatastrofer.

Katastrofen i somras visar att länsstyrelserna inte anser sig ha något kontrollansvar. De har inga resurser för kontroll av dammar och liknande. Länsstyrelsen agerar först när katastrofen har inträffat. Det vore av stort värde att ansvars- och ersättningsförhållanden mot denna bakgrund reglerades. Uppenbarligen täcker inte vattenlagens stadganden in alla katastroffall.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr civilministern få ställa följande frågor:

Anser statsrådet det vara rimligt att samhällsorganen, i första hand länsstyrelserna, påtager sig ett kontrollansvar för dammar eller andra anordningar, vilka kan ge upphov till omfattande naturkatastrofer om de missköts?

Är statsrådet beredd redogöra för sin principiella syn på hur ersättning till de skadedrabbade vid uppkommen naturkatastrof bör utgå?

Denna anhållan bordlades.

§ 21 Interpellation nr 99 om vidgning av stadshypoteksföreningarnas låneverksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÄGELSBO (c), som yttrade:

Herr talman! Under de senaste åren har riksdagen vid en rad tillfällen behandlat frågor som hänger samman med att bereda den enskilde möjlighet att bo i glesbygd. Riksdagens ställningstaganden markerar en i stort sett positiv inställning till åtgärder som underlättar den boendeformen. Det är viktigt att denna positiva attityd konsekvent följs upp, så att omotiverade restriktioner kan elimineras.

Enligt förordningen om Konungariket Sveriges stadshypoteksskassa och om stadshypoteksföreningar av den 6 december 1968 är stadshypoteksföreningar förhindrade att utlåna medel till bostäder utanför hälsovårdstätort. I den mån Konungen bestämmer får dock föreningarna utöva verksamhet i tätare bebyggt samhälle även utanför hälsovårdstätort. Hos landshypoteksföreningar kan lån erhållas till bostäder avsedda för jordbruksfastighet.

Här refererade förhållande innebär att det är svårt att få bottenlån för bostäder utanför hälsovårdstätort om inte lånet avser jordbruksfastighet. I vissa fall finns då möjlighet att fördjupa det statliga bostadslånet. Sådan fördjupning förekommer i första hand i de fyra nordligaste länen samt i Gotlands, Värmlands och Kopparbergs län.

Svårigheten att få byggnadskreditiven avlyfta till hypoteksinstituten utgör en allvarlig begränsning i möjligheterna att på ett rimligt sätt finansiera en bostad utanför hälsovårdstätort. Denna fråga behandlades av 1973 års vårriksdag (NU 1973:23). Riksdagen föreslog ingen åtgärd i detta sammanhang, men i utskottets motivering framgår att man uppfattade att Kungl. Maj:ts uppdrag till bostadsstyrelsen den 26 maj 1972 att överväga frågan om åtgärder i syfte att undanröja de svårigheter, som kan uppstå för låntagare i orter där behovet av bottenlån inte kan tillgodoses, också innefattade ett uppdrag att pröva här aktualiserade frågor.

Bostadsstyrelsen anser för sin del att denna regionala inskränkning i långivningen bör kunna slopas när fråga är om företag med statliga bostadslån. Säkerheten är tillgodosedd genom kommunens och länsbostadsnämndens prövning samt kommunens borgen för lånet. Bostadsstyrelsen är således positiv till en förändring som vidgar möjligheterna för bottenlåneinstituten att göra avlyft av byggnadskreditiven. Det är angeläget att denna positiva inställning snabbt leder till en förändring av nu gällande möjligheter till sådana avlyft.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr finansministern få framföra följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till en sådan förändring i förordningen om stadshypotekskassa och stadshypoteksförening att dessa kan bedriva låneverksamhet också utanför hälsovårdstättort?

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

Denna anhållan bordlades.

§ 22 Interpellation nr 100 ang. bostadspolitiken

Ordet lämnades på begäran till

Herr HERMANSSON (vpk), som yttrade:

Herr talman! Situationen på bostads- och hyresmarknaden kräver omedelbara och genomgripande åtgärder för att hejda hyreshöjningarna och uppnå sänkta hyror. Inom de privatägda fastigheterna har hyreshöjningar ägt rum slag i slag och nya hyreshöjningar förberedes nu från den 1 januari 1974. Lika aktuellt är hotet om kraftiga hyreshöjningar för omkring 600 000 lägenheter inom de kommunala bostadsföretagen.

Skevheterna i den förda bostadspolitiken kännetecknas av följande fakta:

Det finns i vårt land fortfarande närmare en halv miljon trångbodda hushåll. Hundratusentals hushåll saknar en egen direktförhyrd bostad. En halv miljon hushåll bor i omoderna lägenheter. Omkring trettiotusen lägenheter står tomma därför att folk inte har råd att betala den hyra som begärs. Till bilden hör att närmare tiotusen byggnadsarbetare är arbetslösa. Ett allt större antal människor måste utöver bostadsbidragen erhålla socialhjälp för att klara de höga hyrorna. Det bostadssociala stödet har inte kunnat hindra en utveckling som innebär att människor med låga inkomster i stor utsträckning tvingats bo i de sämsta bostadsområdena. Uppdelningen i fattiga och rika områden, en bostadss segregation, fortsätter i ökad takt.

Höjda bostadsbidrag löser inte problemet med de höga hyrorna, lika litet som socialbidrag. Trångboddheten och bostadsbristen måste avskaffas genom ett fortsatt högt bostadsbyggande och en sänkning av boendekostnaderna. En sanering av det äldre bostadsbeståndet måste genomföras på villkor som gör det möjligt för hyresgästerna att bo kvar i sina lägenheter även efter en upprustning.

Uppmärksamheten måste i detta läge riktas mot följande förhållanden på det bostadspolitiska området:

Markspekulationen tillåtes alltjämt florera. Byggmonopolen köper upp stora områden och bygger utan konkurrens: Kommunerna förfogar inte över erforderligt kapital för att kunna förvärva erforderlig tomtmark. Den statliga marklånefonden tillföres otillräckliga medel.

Inom *byggmaterialindustrin* fortskrider den privatkapitalistiska koncentrationen och monopoliseringen. Prisutvecklingen inom byggmaterialindustrin har antagit sådana proportioner att den betecknats som en prisexplosion.

Bostadsfinansieringen uppvisar avgörande missförhållanden med resultat att kapitalkostnaderna starkt ökat med stigande hyror som följd. Sedan regeringen övergivit lågräntepolitiken i mitten av 1950-talet,

avvecklat statliga generella stödåtgärder som t. ex. de statliga tillägsslånen och den statliga räntegarantin, infördes den 1 januari 1968 det s. k. paritetslånesystemet. Detta system innebär att kapitalkostnaderna fördelas i tiden, dvs. att skulden skjuts på framtiden. Så småningom skall lånen betalas tillbaka och det förutsätts då ske till priset av ständigt stigande hyror. Systemet med byggnadskreditiv till höga räntor tillämpas alltför ofta. Statliga enhetslån till låg och fast ränta, förmedlade genom en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank, skulle innebära sänkta kapitalkostnader och därmed sänkta hyror.

Orättvisor i olika boendeformer. I den bostadspolitiska debatten ägnas allt större uppmärksamhet åt den orättfärdighet som består i årliga skattesubventioner med ca 1 500 miljoner kronor årligen till ägare av villor, medan hyresgäster i hyreshus i sin hyresbetalning belastas av räntekostnaderna utan att erhålla några avdrag.

Enligt vänsterpartiet kommunisternas mening bör avdragsrätten för den del av boendekostnaderna som utgörs av räntor gälla även för boende med bostads- och hyresrätt. En begränsning av denna rätt bör dock ske så att icke höginkomsttagare skall kunna "bo billigt i lyxvilla".

Ett läge råder då löntagarna så hårt pressas av de stegrade hyreskostnaderna att omedelbara åtgärder måste vidtas för att stoppa hyres- och ränteutplundringen och uppnå en sänkning av hyrorna. Den nuvarande bostadspolitiken måste avlösas av en ny bostadspolitik på följande grundval:

Styrningen och planeringen av bostadsbyggandet och bostadsmiljön måste ske med utgångspunkt i de boendes intressen och inte kapitalets. Bostaden skall vara en social rättighet, inte en handelsvara. Det förutsätter att man angriper spekulationsintressena inom markpolitiken och i alla led i byggprocessen.

De tomma lägenheterna i flerfamiljshus är inte uttryck för någon bostadsreserv utan resultatet av en eftergiftspolitik från regeringens sida gentemot det privata bank- och byggkapitalet. Detta har bl. a. inneburit att skattebetalarna via de statskommunala bostadsbidragen fått garantera de privata byggmästarnas och hyresvärdarnas vinster. Statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet, låg och fast ränta för alla bostadskrediter samt förstatligande av byggämnesindustrin är de viktigaste medlen för att pressa ned hyrorna.

En sådan politik kräver bestämda ingripanden mot bankkapitalet, mot mark-, byggnads- och byggmaterialmonopolen — kort sagt att man angriper det privatkapitalistiska inflytandet inom bostadssektorn i syfte att eliminera det. Räntan på bostadslån måste sänkas så att lägre hyror i de senaste årens nyproduktion av flerfamiljshus kan uppnås.

Med hänvisning till de i denna interpellation anförda frågeställningarna hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern rikta följande frågor:

1. Avser regeringen att företa en allmän omprövning av riktlinjerna för bostadspolitiken i syfte att eliminera det privatkapitalistiska inflytandet inom bostadssektorn och trygga genomförandet av en social målsättning för bostadspolitiken?

2. Är statsrådet för sin del beredd att medverka till att förslag om

sådan ändring av prisregleringslagen förelägges höstriksdagen, att möjligheter skapas att utvidga denna till att även gälla hyresområdet samt att beslut fattas om allmänt hyresstopp?

3. Vill statsrådet medverka till att – i avvaktan på framläggandet av förslag från bostadsfinansieringsutredningen – beslut fattas om sänkt ränta på statliga bostadslån eller subventioner som kan möjliggöra hyressänkning i de senaste årens nyproduktion av flerfamiljshus?

Denna anhållan bordlades.

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

§ 23 Interpellation nr 101 om svenska insatser i Indokina

Ordet lämnades på begäran till

Herr TAKMAN (vpk), som yttrade:

Herr talman! Särskilt militärkuppen och den följande fascistiska terrorn i Chile och kriget i Mellersta Östern dominerar i det internationella nyhetsmaterialet. Genom svenska massmedia kommer för närvarande endast sparsamt med uppgifter om Indokina, något som på intet sätt innebär att situationen där har normaliserats. Kriget fortsätter i Cambodja. I Sydvietnam pågår i stor omfattning stridshandlingar och andra flagranta kränkningar av Parisavtalet den 27 januari 1973. Endast i Laos har de patriotiska krafterna realistiskt grundade förhoppningar om en fredlig utveckling.

Saigonjuntan har sedan åtskilliga veckor satt in styrkor på upp till en division, understödda av flyg och artilleri, mot den befriade zonen, särskilt på högplatåerna och i centrala Sydvietnams kustområden. När Provisoriska revolutionära regeringen (PRR) den 4 oktober lämnade den 28:e sessionen av den konsultativa konferensen i Paris i protest mot krigshandlingarna meddelade den att Saigontrupperna enbart i provinsen Quang Nam söder om Danang hade förstört ett trettiotal byar. I provinsen Quang Ngai hade omkring 4 000 civilpersoner dödats eller sårats, 70 skolor och 32 pagoder hade förstörts, och 32 000 personer hade koncentrerats i läger. Förbrytelser av samma omfattning hade förövats i grannprovinsen Binh Dinh. Sedan mars månad har Saigontrupperna återupptagit den kemiska krigföringen. De politiska fångarna kvarhålls. Nya arresteringar företas i betydande omfattning. Miljoner flyktingar, som drevs eller fördes bort från sina hemtrakter under kriget, hindras att återvända och lever under bedrägliga förhållanden i läger.

USA har satt in minst 20 000 s. k. räddgivare, maskerade som civilpersoner, i Sydvietnam och finansierar helt Saigonjuntans väldiga militär- och polisapparat. Det är uppenbart att de neokolonialistiska planerna inte har övergivits. Den 30 september sände USA ett hangarfartyg och jagare till vietnamesiska farvatten för att demonstrera sitt stöd för juntans militära aktioner och hotelserna om ett återupptagande av kriget i full skala.

Gentemot Nordvietnam har USA underlåtit att genomföra minsvepningsprogrammet och har inte gjort några ansatser till att bidra till återuppsygnaden. Spaningsflygningarna över Demokratiska republiken

Vietnam fortsätter.

I Cambodja konstaterade befrielseörelsen i den resolution som antogs vid nationalkongressen den 19–21 juli 1973 att den befriat mer än 90 procent av landets område. Vid den tidpunkten fortsatte USA:s strategiska och taktiska bombflyg sina härjningar, som pågått utan avbrott sedan början av året och räknat i ton per månad möjligen överträffat alla tidigare bombningar under Indokinakriget. Sedan Nixon-administrationen den 15 augusti tvingats beordra bombstopp i Cambodja och hela Indokina som en följd av ett kongressbeslut sex veckor tidigare har det område som marionettjuntan i Phnom Penh behärskar blivit ännu mer begränsat.

Men bombstoppet betydde inte att Nixonadministrationen övergav Lon Nol-juntan i Cambodja. Här i likhet med i Sydvietnam har det militära och ekonomiska stödet till Quislingregimen fortsatt och möjliggjort en förlängning av kriget och folkets lidanden.

För Laos innebar Vientianeavtalet den 21 februari 1973 en avgörande seger för patriotiska fronten efter 30 år av hård kamp, först mot den franska kolonialmakten, sedan mot USA-imperialismen. De senaste nio åren har USA:s bombningar mot de befriade områdena pågått nära nog utan avbrott. Även efter Vientianeavtalets undertecknande har det förekommit bombningar av stora förband, även B-52:or, och operationer av betydande infanteri- och artilleriförband. Endast tack vare patriotiska frontens outtröttliga tålamod och ansträngningar kunde avtalet den 21 februari följas upp med förhandlingar om avtalets konkreta tillämpning. Dessa resulterade i ett detaljerat protokoll, som undertecknades den 14 september av de båda parterna, å ena sidan vad som har beteckningen "de patriotiska krafterna", å andra sidan Vientianeregeringen.

En jämförelse med fredsöverenskommelserna 1954 och 1962 visar hur styrkeförhållandena i Laos har förändrats. I den koalitionsregering som bildades efter avtalet 1954 hade de patriotiska krafterna endast två ministerposter och i den som bildades på grundval av 1962 års Genèveavtal hade de endast fyra. Enligt protokollet den 14 september 1973 till Vientianeavtalet den 21 februari 1973 har vardera parten en vice premiärministerpost och fem ministerposter i den provisoriska nationella enhetsregeringen. Ytterligare två ministerier tillfaller personer, som inte tillhör någondera parten men godkänns av båda. Vardera parten får sex viceministerposter i ministeriet som leds av den andra parten eller av neutralisterna. För beslut i regeringen krävs enhällighet. Bland övriga bestämmelser, som visar parternas likaberättigande och inger förhoppningar om att detta avtal kan bli grundvalen för nationell försoning och en varaktig inre fred, är bestämmelsen om att Vientiane och Luang Prabang blir neutraliserade städer. Polisen i Vientiane sammansätts av 1 000 från vardera parten och i Luang Prabang av 500 från vardera parten.

En avgörande förutsättning för fred i Laos är givetvis att USA nu äntligen upphör med sin interventionspolitik, att USA:s, Thailands och annan utländsk militärpersonal fullständigt dras tillbaka, att den provisoriska nationella enhetsregeringen och det nationella politiska konsultativa rådet bildas utan dröjsmål samt att Vientiane och Luang Prabang snabbt

neutraliseras, allt i överensstämmelse med avtalet den 21 februari 1973 och protokollet den 14 september 1973.

En avgörande förutsättning för fred, nationellt oberoende, återuppbyggnad och de tre indokinesiska nationernas snabba utveckling i ekonomiskt och socialt hänseende är också att världssopinionen även i fortsättningen står på deras sida, uppmärksam följer och avslöjar imperialisternas intriger och intervention och ger folken i Vietnam, Laos och Cambodja sin helhjärtade solidaritet.

I Sverige har folkrörelserna, riksdagen och regeringen gjort insatser som haft en mycket stor betydelse och trots det stora geografiska avståndet gjort vårt land allmänt känt och högt skattat på alla nivåer bland de frihetskämpande folken i Indokina. Dessa insatser kan nu ökas och vidgas.

Fortsatt aktivitet från regeringens sida för att få till stånd en strikt tillämpning av Parisavtalet om Vietnam och Vientianeavtalet om Laos kan spela en viktig roll.

Ett erkännande av Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering och ett erkännande av Cambodjas kungliga nationella enhetsregering (GRUNC) med prins Norodom Sihanouk som statschef skulle utgöra en diplomatisk bekräftelse av det faktiska förhållandet att det är dessa regeringar som är de verkliga och legitima företrädarna för sina respektive folk. Ett erkännande av PRR och GRUNC skulle också utgöra en solidaritetsyttring av mycket stor betydelse för dessa regeringars fortsatta kamp för fred och nationellt oberoende.

Det materiella biståndet, som redan är mycket betydelsefullt för återuppbyggnaden i Demokratiska republiken Vietnam, kan nu ökas ytterligare till DRV och samtidigt göras lika omfattande och betydelsefullt för återuppbyggnaden av de befriade områdena i Sydvietnam och Laos samt vidgas till att omfatta Cambodja.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern ställa följande frågor:

1. Vilka nya initiativ förbereder regeringen för att få till stånd en snar och strikt tillämpning av Parisavtalet om Vietnam och Vientianeavtalet om Laos?

2. Vilka planer finns att ytterligare öka biståndet till Demokratiska republiken Vietnam och Republiken Sydvietnam samt ge ett substantiellt bistånd till Laos patriotiska front och FUNK-GRUNC i Cambodja?

3. Är regeringen beredd att utan ytterligare dröjsmål erkänna Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering (PRR) och Cambodjas kungliga nationella enhetsregering (GRUNC)?

Denna anhållan bordlades.

§ 24. Interpellation nr 102 om en parlamentarisk delegation för granskning av den militära underrättelsetjänsten

Ordet lämnades på begäran till

Herr MÅBRINK (vpk), som yttrade:

Herr talman! Debatten i riksdagen den 18 maj detta år om den s. k.

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

informationsbyråns verksamhet gav klarhet om en rad i hög grad anmärkningsvärda företeelser. I interpellationssvaret medgavs att IB sänder agenter för att kontrollera svenska medborgare som tar kontakter med nationella och sociala befrielserörelser. Från denna verksamhet togs inte avstånd i interpellationssvaret eller i debatten i anslutning härtill. Tvärtom förklarades att den skall fortsätta. Den är emellertid ett klart brott mot yttrande- och organisationsfriheten.

I det material som tidskriften *Folket i Bild/Kulturfront* publicerat och som låg till grund för frågorna i interpellationen hänvisades till IB:s agentverksamhet riktad mot bl. a. "västfientliga" s. k. u-länder. I min interpellation ställde jag frågan: "På vad sätt skulle en stat som Förenade arabrepubliken, vilken skall ha varit föremål för IB:s spionage, kunna utgöra ett hot mot svenska säkerhetsintressen?" Förutom bagatelliseringar, t. ex. i form av en retorisk fråga om vad för anledning det skulle finnas att ha agenter i arabstaterna, undvek man i interpellationssvaret sorgfälligt att ingå på de konkreta anklagelser som rests i tidskriftens offentliggjorda material.

På grundval av det då föreliggande materialet nämnde jag i min interpellation namnen på en rad tidningar som stödde det av vänsterpartiet kommunisterna resta kravet på tillsättandet av en parlamentarisk kommission för undersökning av och insyn i den av IB bedrivna verksamheten. De återopade tidningarna var *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter* och *Norrländska Socialdemokraten*.

Sedan denna debatt fördes har *Folket i Bild/Kulturfront* — i nr 17, daterat 27/9–10/10 1973 — som bekant offentliggjort nytt material med en rad avslöjanden. Mot bakgrunden av bekräftelser på riktigheten i tidskriftens uppgifter angående den militära agentverksamheten i svenska politiska organisationer och vad som sedermera ytterligare förekommit framstår kravet på en sådan parlamentarisk kommission med en allt större styrka. Försvarsminister Sven Andersson — som besvarade min till statsministern riktade interpellation — yttrade till frågan om "en framtida parlamentarisk kontroll i någon form" följande enligt riksdagens protokoll för den 18 maj 1973:

"Jag har sagt att regeringen tills vidare har beslutat att avvakta riksåklagarens utredningar innan regeringen tar ställning. Men det är bara vänsterpartiet kommunisterna som har uttalat sig. Om övriga riksdagspartier intar samma ståndpunkt kommer självfallet regeringen och den socialdemokratiska riksdagsgruppen att positivt medverka till att något kontrollorgan införs, men sådana initiativ har hittills bara tagits av vänsterpartiet kommunisterna."

Om de uppgifter är riktiga som nyligen givits i dagspressen angående åtal mot de IB-agenter som medverkade i inbrott på den egyptiska ambassaden, har ytterligare bekräftelse givits — därtill på en väsentlig punkt — av trovärdighet i *Folket i Bild/Kulturfronts* avslöjande artiklar, byggda på boken "IB och hotet mot vår säkerhet". Mot denna bakgrund ter det sig enligt min mening svårt att längre avvisa kravet på insyn i den klart dokumenterade smutsiga verksamhet som den s. k. informationsbyrån bedriver med av riksdagen beviljade medel.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd

att till herr statsministern få rikta följande fråga:

Anser statsministern tillräckliga skäl *nu* föreligga för tillsättande av en parlamentarisk kommission med representanter från de fem riksdagspartierna med uppdrag att granska den s. k. informationsbyråns verksamhet och frågan om kontroll av den militära underrättelsetjänsten?

Denna anhållan bordlades.

§ 25 Interpellation nr 103 om en plan för åtgärder mot arbetslösheten

Ordet lämnades på begäran till

Herr LORENTZON (vpk), som yttrade:

Herr talman! Under valrörelsen fick regeringen klä skott från de borgerliga då det gäller den svårartade arbetslösheten i vårt land. Regeringspartiet tog hukande emot smällarna trots att en helt annan part — kapitalet — som ju är den direkt ansvariga för arbetslösheten skulle ha fått ta emot räsoparna. Kapitalismen förmår inte skapa den tillväxt som erfordras för att ge människorna full sysselsättning. Den arbetslöshet som varit förhärskande har inte enbart berott på en akut ekonomisk kris inom vårt land liksom inom den kapitalistiska världen i övrigt. Arbetslösheten beror till stor del på strukturella förändringar inom näringslivet, såsom koncentration och monopolisering. Hitt hör också rationaliseringar och ökad produktivitet varav vinsterna i stort sett har hamnat hos kapitalet.

Allt detta sammantaget resulterar i en utslagning av lönearbetare och väsentligt mindre antal arbetstillfällen. Det s. k. lönsamhetskravet är för kapitalet det avgörande. Kapitalexporten har varit omfattande. De nya industrier som måste till för att skapa nya arbetstillfällen har den privata företagsamheten inte ansett det vara lönsamt att etablera i Sverige.

Arbete åt alla förutsätter en planerad ekonomi. Denna framkomliga väg har vänsterpartiet kommunisterna rekommenderat i motioner till riksdagen och bl. a. visat, att omkring en halv miljon arbetstillfällen måste nyskapas fram till 1980 för att man i någon mån skall råda bot på sysselsättningssvårigheterna.

Bertil Olsson, tidigare chef för arbetsmarknadsstyrelsen, framförde i fjol som sin uppfattning att 400 000 arbetstillfällen måste skapas under samma tid. Socialdemokratiska partiets näringspolitiska grupp har framfört uppfattningen att 450 000 arbetstillfällen måste fram under 1970-talet. LO:s nye ordförande Gunnar Nilsson menar att 600 000- 700 000 arbetstillfällen måste nyskapas.

På olika håll inom svensk arbetarrörelse är man alltså överens om problemets storlek och att det måste till en massinsats av nya arbetstillfällen under 1970-talet. De nämnda siffrorna är troligen tilltagna i underkant, då arbetslösheten tenderar att förvärras på lång sikt, vilket kommer att kräva betydligt fler arbetstillfällen. Kapitalets makt måste därför minskas. Hur tänker regeringen skaffa de "styrmedel" som erfordras för att driva ned arbetslösheten?

Med hänvisning till vad som här har anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern få ställa följande fråga:

Hur bedömer statsrådet det nuvarande sysselsättningsläget och har regeringen någon utarbetad plan över omedelbara såväl som långsiktiga åtgärder att komma till rätta med arbetslösheten?

Denna anhållan bordlades.

§ 26 Interpellation nr 104 om förbättring av efterlevandeskyddet för barnfamiljer

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c), som yttrade:

Herr talman! Den som genom makes bortgång lämnas som ensamstående försörjare till minderåriga barn har behov av bl. a. samhällets ekonomiska stöd. Svårigheterna för den som lämnas ensam med flera minderåriga barn att kunna upprätthålla ett förvärvsarbete är uppenbara. Svårigheterna är givetvis störst om barnen är under skolåldern, men även för ensamföräldrar med barn i skolåldern och tonåren är problemen stora.

Svårigheterna är särskilt framträdande för familjer med minderåriga barn där modern avlider. Det gäller att ordna tillsyn och vård av barnen och skötseln av ett hem samtidigt som ett förvärvsarbete skall upprätthållas.

Samhällets ekonomiska stöd är fortfarande sämre för de efterlevande vid moderns bortgång än vid faderns. En viktig skillnad är att folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen har regler om änkepension under det att någon motsvarande pensionsrätt för efterlevande man inte finns. En viss förbättring för familjer där modern avlidit beslutades av värriksdagen. Barnpensionen från folkpensioneringen höjs den 1 januari 1974 till 40 procent av basbeloppet i de fall då änkepension eller barnpension från tilläggs pensioneringen inte utgår.

För de familjer, där modern helt ägnat sin arbetstid åt att sköta hemmet och familjen, framstår vid moderns frånfalle samhällets bristande uppskattning av den hemarbetande föräldrarns insatser i klar dager. Den som ägnat sin tid åt hemarbete har varken erhållit pensionspoäng eller pensionsår. Ett nödvändigt första steg måste vara att ge pensionsår för barnavårdande insatser i hemmet.

Vidare skulle införande av ett vårdnadsbidrag för små barn visa att samhället uppskattar och värderar de insatser som görs i hemmet. För närvarande utgår ett mycket välmotiverat stöd till vårdnaden av de barn som får institutionell tillsyn medan det inte utgår något motsvarande stöd för vårdnaden av barn i hemmet. Införandet av vårdnadsbidrag skulle avhjälpa denna orättvisa. Om vårdnadsbidraget görs pensionsgrundande skulle efterlevandeskyddet också kunna förbättras.

Olika vägar för att i framtiden ordna efterlevandepensioneringen diskuterades i pensionsförsäkringskommitténs betänkande (SOU 1971:19). Kommitténs överväganden utmynnade i att det behövdes en utbyggd barnpensionering. Detta tillgodosågs i viss mån genom det nämnda riksdagsbeslutet från i våras. Vidare ansåg kommittén att det

behövs dels en oberoende av kön utgående försörjarpension, dels särskilda åtgärder för efterlevande, beträffande vilka det på grund av ålder eller av andra skäl inte kan ifrågasättas att de skall gå ut på arbetsmarknaden.

Pensionsförsäkringskommittén var medveten om att en genomgripande familjepensionsreform inte omedelbart kan genomföras. Efterlevandeskyddet för familjer där modern går bort är emellertid så otillfredsställande löst, att det är högst motiverat att nya steg tas för att förbättra situationen.

Under hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr socialministern ställa följande fråga.

Är statsrådet beredd framlägga förslag till förbättringar av efterlevandeskyddet för barnfamiljer för att dels uppnå ökad jämställdhet oberoende av om fadern eller modern avlider, dels uppnå en ordning där samhället visar sin uppskattning och värdering av det arbete som utföres i hemmet?

Denna anhållan bordlades.

§ 27 Interpellation nr 105 om åtgärder för att tillgodose laxfiskeintresset i Mörrumsån

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c), som yttrade:

Herr talman! Från 1970 har sydöstra Sverige drabbats av en besvärande och ovanligt ihållande torka. De nederbördsmängder som uppmätts under åren 1971 och 1972 samt hittills under 1973 har varit väsentligt lägre än vad som enligt statistiken är normalt för dessa delar av vårt land. Den lägre nederbörden har medfört besvärliga problem av såväl rent ekonomisk art som av landskaps- och miljövårdskaraktär. Till de senare problemen hör en allmän sänkning av vattenståndet i ett stort antal sjöar. Till de hårt drabbade hör Bolmen, Möckeln, Helgasjön, Salen och Åsnen. Den nivå-sänkning som skett i dessa sjöar har tilldragit sig stort intresse och då i första hand koncentrerat till förhållandena i Åsnen. Även om läget i denna sjö inte nämnvärt avviker från det allmänna mönstret, är det, med hänsyn till att för denna sjö finns en relativt ny regleringsdom, ganska naturligt att sjön Åsnen blivit föremål för allmänhetens stora intresse, inte minst från miljö- och naturvårdssynpunkt.

Regleringen av Åsnen har dels till syfte att förhindra svåra översvämningar som hårt kan drabba jordbruket, dels att säkerställa en viss vattenföring i Mörrumsån. Intressenterna i Mörrumsån är därvid främst industrin, kraftintresset samt laxfiskeintresset, företrätt av domänverket. Av vad som framgått av den förda debatten och av vad som kan utläsas av domen är behovet av minimivattenföring för laxfiskeintresset det som kan ästadkomma intressekonflikter i perioder med lågt vattenstånd. Av vad som framgått av artiklar i pressen föreligger det ett behov av en ökad sådan vattenföring för att tillgodose laxfiskeintressets önskemål. Det

gäller då inte i någon större utsträckning det fritidsfiske som bedrivs på lax utan förbättring av reproduktionsmöjligheterna för den lax som är av stor ekonomisk betydelse för yrkesfiskarna i Blekinge. Dessa artiklar har på nytt aktualiserat frågan om laxfiskeintresset kontra fritidsfiskeintresset i Äsnen. Från det senares sida framförs önskemålet om en jämkning av vattendomen i den bemärkelsen att minimivattenföringen i Mörrumsån skulle kunna sänkas något. För att bringa klarhet i dessa frågor vore det av intresse om en ingående undersökning gjordes. Mot denna bakgrund anholder jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder för att på ett objektivt sätt klarlägga vilken minsta vattenföring som behövs för att tillgodose laxfiskeintresset i Mörrumsån och äns uppgift som reproduktionsplats för laxens fortbestånd i Östersjön?

Denna anhöllan bordlades.

§ 28 Interpellation nr 106 om vidgad hänsyn till industripolitiska synpunkter vid lokaliseringspolitiska insatser

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSSON i Örebro (fp), som yttrade:

Herr talman! De lokaliseringspolitiska insatserna under senare år har spelat en viktig roll för att skapa sysselsättningstillfällen i de norra delarna av vårt land. Dessa insatser har emellertid i hög grad skett enbart utifrån snäva arbetsmarknadspolitiska synpunkter och i allmänhet utan att de strukturella industripolitiska effekterna beaktats. Följden har blivit dels att insatserna kommit att koncentreras till vissa branscher, dels att företag utanför stödområdet råkat i svårigheter till följd av industrietableringen med hjälp av lokaliseringspolitiska medel.

Det framstår därför som önskvärt att bedömningen av lokaliseringsinsatserna i högre grad kommer att avse även de industripolitiska effekterna. Detta har tagits upp av bl. a. 1968 års lokaliseringsutredning, som menade att lokaliseringsstödet inte längre bör betraktas som ett i huvudsak sysselsättningspolitiskt medel utan i stället ingå som en bland många åtgärder för en aktiv näringspolitik och samordnas med statsmakternas övriga insatser på området.

Också kommerskollegieutredningen betonade i sitt slutbetänkande sambandet mellan lokaliseringspolitik och näringspolitik. I båda fallen ligger tonvikten på insatser för att skapa permanenta och trygga sysselsättningstillfällen. Från denna utgångspunkt förordade utredningen att lokaliseringspolitiken skulle ges en mera offensiv prägel "innebärande att stödåtgärderna närmare inordnas i en aktiv näringspolitik och samordnas med statsmakternas övriga insatser inom området".

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsministern få framställa följande frågor:

Är statsministern beredd att medverka till att industripolitiska synpunkter i högre grad än hittills beaktas vid lokaliseringspolitiska

insatser?

Är statsministern beredd att överväga en överflyttning av handläggningen av det statliga lokaliseringsstödet från arbetsmarknadsverket till industriverket?

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

- Denna anhållan bordlades.

§ 29 Interpellation nr 107 om tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp), som yttrade:

Herr talman! Redan i allmänna skatteberedningen i början av 1960-talet förelåg en enighet mellan olika organisationer och politiska partier om att en omläggning av socialförsäkringens finansieringssystem bör äga rum i riktning mot ett ökat inslag av arbetsgivaravgifter. Förslaget att slopa folkpensionsavgiften är mot den bakgrunden sent framtaget. I allmänna skatteberedningen ingick förslaget emellertid i ett större sammanhang. Nu finns dessutom brännande problem som inte löses genom det aktuella förslaget. Det gäller framför allt marginalskatteproblemet och inflationens skattehöjande verkan. För avtalsrörelsen är förslaget inte utan värde i år, men redan nästa år är bekymren tillbaka, t. o. m. förstärkta. Korttidslösningar skapar ofta nya problem och kan inte bilda ett stabilt underlag för kommande avtalsrörelser. De grundläggande skatteproblemen kvarstår således.

Regeringen har i flera år förhalat en ordentlig och bestående skattereform. Riksdagen har emot regeringen drivit igenom en ny skatteutredning. Från folkpartiets sida har gång på gång krävts att skatteutredningen med förtur skall ta upp de mest brännande problemen, bl. a. införande av inflationsskydd i skattesystemet och sänkning av marginaleffekterna i skatte- och bidragssystemet.

Lättnaden i marginalskatterna bör som en god början ta sikte på att i mellaninkomstskikten återställa dessa till 1970 års nivå. Sänkningen bör därför ligga i storleksordningen mellan 7 och 10 procentenheter, och alltså främst gälla dem som har inkomster under 55 000 kronor. Det kan vara nödvändigt att en sådan sänkning genomförs stegvis. Enligt vår mening bör beslut kunna fattas av värriksdagen 1974. Första etappen bör träda i kraft den 1 januari 1975.

Det skattesystem vi nu har medför att inflationen höjer skattetrycket automatiskt. När prisstegringarna är snabba blir den effekten särskilt kraftig. Åren 1971--1973 stiger priserna med minst 20 procent. Det är nödvändigt att mer effektivt bekämpa prisstegringarna. Men det är också nödvändigt att förhindra att inflationen automatiskt höjer skatterna. Ett exempel: Den som tjänar 31 000 om året får 1 300 genom att folkpensionsavgiften tas bort. Mer än 500 kronor går med hjälp av inflationen tillbaka i skatt utan att riksdagen har beslutat om det. Därför kräver vi ett inflationsskyddat skattesystem. Skatteutredningen bör få direktiv om hur detta skall utformas. Det bör ske så att beslut kan fattas

av riksdagen 1974 och innebära en garanti mot alla automatiska skattehöjningar.

Den nuvarande avtrappningen av bostadstilläggen medför orimliga marginaleffekter som tar större delen av en inkomstökning. På samma sätt verkar de inkomstgraderade daghemsavgifterna. Många barnförsörjare har fått minskad köpkraft. Familjepolitiska kommittén föreslog enhetliga daghemsavgifter och en enhetlig reduceringsfaktor för bostadstilläggen. Dessa förslag har ännu inte förelagts riksdagen. Frågan om vårdnadsbidrag och om värdesäkring av de familjepolitiska förmånerna lämnades utanför kommitténs förslag. Boendeutredningen är för närvarande sysselsatt med att se över nuvarande stödåtgärder inom bostadspolitikens ram. Bostadsskattekommitténs förslag kan också komma att påverka dessa stödåtgärder. Det ekonomiska stödet till barnfamiljerna, familjebeskattningsens utformning och bostadsstödet borde enligt folkpartiets uppfattning ses som delar av ett sammanhängande system syftande till ökad trygghet. Nu diskuteras förändringar i bostadsfinansieringen. Innan sådana förändringar genomförs borde möjligheterna att finna mer samlande och varaktiga lösningar undersökas. Tiden bör nu vara mogen att tillkalla en samlad parlamentarisk beredning som får bedöma effekterna av skatt, bidrag och bostadsstöd för olika grupper och skyndsamt utarbeta en plan för hur förbättringar som ger stöd till barnfamiljer och låginkomsttagare, men ändå ger möjlighet att genom eget arbete förbättra sin situation, skall kunna ske.

I direktiven till skatteutredningen framhåller finansministern dels att "marginaleffekten – den sammanlagda effekten av skatteökning och bidragsminskning vid stigande inkomst – är ofrånkomlig i ett progressivt skattesystem där bidragsbeloppen sätts i relation till inkomsten på sådant sätt att högre bidrag utgår vid lägre inkomster", och dels "att utredningen inte har anledning att överväga frågor om indexreglering av skattesystemet."

Skatteutredningen har så sent som i juni månad avvisat förslag om att behandla frågan om marginalskatteeffekter med förtur och att över huvud taget behandla frågan om inflationsskydd.

Den 23 augusti framhöll statsminister Palme i radions presskonferens att marginalskatteförändring och indexreglering är "viktiga och väsentliga frågor" och att "de måste få behandlas nu utav skatteutredningen".

I ett TV-program den 7 september framhöll finansminister Sträng bl. a.: "Vi säger nej till indexreglering och kommer att göra det och jag har skrivit i direktiven att utredningen inte ska syssla med indexreglering av skatter och utgår ifrån att utredningen lojalt följer de direktiv som regeringen har ställt sig bakom."

Det är viktigt att få klarlagt vilken av dessa uppfattningar som är regeringens.

Med anledning härav hemställs om kammarens tillstånd att till herr statsministern få ställa följande frågor:

Är regeringen beredd att ge skatteutredningen i uppdrag att med förtur arbeta fram förslag till sänkt marginals katt i det mest utsatta inkomstskiktet?

Är regeringen beredd att genom ändrade direktiv ge skatteutredningen

i uppdrag att lägga fram förslag så att riksdagen 1974 kan besluta om inflationsskydd?

Är regeringen beredd att tillkalla en parlamentarisk beredning som får bedöma de samlade effekterna för olika grupper av förslag från familjepolitiska kommittén, skatteutredningen, boendeutredningen och bostadsskattekommittén och skyndsamt lägga fram förslag till mer samlade och varaktiga lösningar?

Denna anhållan bordlades.

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

§ 30 Interpellation nr 108 om åtgärder mot arbetslösheten

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERIKSSON i Arvika (fp), som yttrade:

Herr talman! Arbetslösheten ligger kvar på en mycket hög nivå. Enligt SCB:s arbetskraftsmätningar var i september 97 000 utan arbete. Det innebär en minskning från augusti med ca 7 000. Det är emellertid ovisst om nedgången är tillräckligt belägg för att arbetslösheten kommer att fortsätta att minska. Enligt AMS:s arbetslöshetsräkningar steg nämligen antalet arbetslösa mellan augusti och september med ca 1 000 till ca 60 500. Senaste högkonjunkturåret, 1970, var antalet arbetslösa i september 27 700.

Antalet lediga platser sjönk mellan augusti och september med ca 4 000. Nedgången var mindre än vid motsvarande tid de två senaste åren, men det totala antalet var endast ca 35 000. Det bör jämföras med läget 1970, då det fanns 58 000 lediga platser i september. Medan det 1970 gick drygt två lediga platser på varje arbetslös är läget vid samma tid i år närmast det motsatta. Trots klara tendenser till en konjunkturuppgång kännetecknas arbetsmarknaden fortfarande av stor brist på arbetstillfällen.

Minskningen av arbetslösheten enligt SCB berörde endast den manliga arbetskraften. Arbetslösheten bland kvinnor är alltså oförändrat hög. Detsamma gäller i stort sett också ungdomen. Inte heller för tjänstemän har läget nämnvärt förbättrats. Vidare är arbetslösheten inom byggnadsarbetarkåren oroväckande hög.

Det finns mot denna bakgrund anledning att återigen överväga extraordinära insatser inför vinterhalvåret. Den säsongsmässiga uppgången kan beräknas ännu en gång föra upp arbetslösheten över 100 000-strecket. Det finns ingen anledning att tolerera en gradvis urholkning av målet full sysselsättning. Även om arbetslöshetsproblemen i viss utsträckning är mer svårbemästrade nu än tidigare, kan vi inte tumma på principen om arbete åt alla.

I det nuvarande något splittrade konjunkturläget kan endast selektiva insatser bli aktuella. En utvidgning av de ordinarie arbetsmarknadspolitiska medlen beredskapsarbeten, offentliga beställningar och arbetsmarknadsutbildning kan klara den kortsiktiga sysselsättningen för många. I större utsträckning än som hittills varit fallet vore det emellertid angeläget att besluta om igångsättning av sådana offentliga investeringar

som i flera led kan öka sysselsättningen inom näringslivet. I det följande ges exempel på ett antal investeringar som oavsett konjunkturläget måste anses ha hög prioritet men vars gynnsammare sysselsättningseffekter borde motivera tidigareläggning. Syftet med de punkter i ett *beredskapsprogram* för sysselsättning som här läggs fram är att ha ett batteri av åtgärder att ta till i den utsträckning som utvecklingen av arbetslösheten gör det motiverat.

1. Den stora eftersläpningen av byggande och underhåll av vägarna motiverar ökade anslag. Kommunerna borde dessutom kunna ges statsbidrag för att bygga separata cykel- och gångvägar.

2. SJ bör få klarsignal för

- a. beställning av fler godsvagnar,
- b. beställning av vagnmateriel för snabbtåg samt erforderlig upprustning av banor och signalanläggningar,
- c. ökat byggande av säkra järnvägsövergångar samt av stängsel och inhägnader utefter spåren.

Effekten skulle bli åtskilliga arbetstillfällen både för tjänstemän på planeringssidan och för anläggningsarbetare.

3. En förlängning och eventuell utvidgning av den s. k. femkronan bör prövas för att stimulera sysselsättningen för ungdom och kvinnor. Den har hittills gett ca 3 000 arbetstillfällen men bör kunna ge ännu mer.

4. Arbetsmarknadsutbildningsbidrag bör utgå för omskolning inom företagen, på sätt som förordats av AMS.

5. Staten bör ge ekonomisk stimulans till företagen för investeringar i bättre arbetsmiljö.

6. Förbättringslån för reparation av äldre hus bör höjas och särskilt lånestöd utgå för värmeisolering efter plan och anvisningar från bostadsstyrelsen. Det skulle ge arbete åt flera tusen byggnadsarbetare. Arbetena lämpar sig särskilt för äldre som har svårt att hänga med i det högt uppdrivna tempot på stora byggarbetsplatser.

Ett viktigt led i kampen mot arbetslösheten är nu som tidigare att få arbetsförmedlingarna att fungera bättre. Förmedlingarna måste ges resurser att snabbare passa samman lediga platser med arbetssökande. Enligt uppgift från länsarbetsnämnden i Stockholm skulle arbetslösheten kunna minskas med några tusental personer i Stockholms län bara genom utökning av personalen.

På många håll i landet är ungdomsarbetslösheten oroande hög. Riskerna för sociala påfrestande och de speciella svårigheter som är förknippade med att finna lämpliga arbeten för dem som för första gången söker sig ut på arbetsmarknaden motiverar extra insatser. Efter mönster av försök som gjorts i Malmö borde man därför överväga att inrätta särskilda *ungdomsexpeditioner* vid förmedlingskontoren där det är speciellt motiverat.

Det är vidare angeläget att arbetsförmedlingarna får ett bättre grepp över arbetsmarknaden i hela landet. Nu har varje förmedlingskontor endast tillgång till en del av de lediga platser som lokalt lediganmälts. Den s. k. *interlokala arbetsförmedlingen* måste därför byggas ut och alla arbetsgivare åläggas att anmäla de lediga platser för vilka man söker befattningshavare på öppna marknaden.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern få ställa följande frågor:

Vill statsrådet redogöra för regeringens vidtagna och planerade åtgärder i syfte att nedbringa arbetslösheten?

Är statsrådet beredd att förorda att åtgärder av det slag som här angivits ställs samman i ett beredskapsprogram i syfte att redan under vinterhalvåret bereda arbetslösa varaktig sysselsättning?

Denna anhållan bordlades.

§ 31 Interpellation nr 109 om ett rättvisare system för val till kommuner och landsting

Ordet lämnades på begäran till

Herr ERIKSSON i Arvika (fp), som yttrade:

Herr talman! Kommunalvalskommittén avgav sitt betänkande år 1971. Kommittén föreslår en rad förändringar i syfte att skapa ett rättvisare valsystem i landsting och kommuner. Förslaget innehåller bl. a. ett system med utjämningsmandat, liknande det som gäller för riksdagen, i syfte att så god proportionalitet som möjligt skall uppnås även i de kommunala valen. Förslaget har ännu inte förelagts riksdagen.

Vid en analys av landstingsvalen 1966 och 1970 visar det sig att om man jämför den verkliga mandatfördelningen med den mandatfördelning som skulle blivit följden av en fullständig proportionalitet blir skillnaderna mycket stora. Av 1 357 landstingsmandat i 1966 års val hade inte mindre än 110 mandat "hamnat i fel parti". I t. ex. Kopparbergs län fick moderata samlingspartiet "betala" 5 700 röster för varje landstingsmandat. Folkpartiet däremot fick mandat på bara 2 000 röster. I landstingsvalet 1970 var skillnaderna mindre, till stor del beroende på att man i många län gjort större valkretsar i samband med kommunsammanläggningar. Av de 1 375 landstingsmandaten, som fördelades i detta val, hamnade 57 "fel" jämfört med fullständig proportionalitet.

För årets val har ännu ingen fullständig analys kunnat göras. Det står emellertid klart att nuvarande system givit ett orimligt resultat. Mandatutfallet mellan partierna har i många landsting blivit synnerligen orättvist i förhållande till röstetalet. Som exempel kan nämnas Kopparberg, där folkpartiet får "betala" 12 436 för sitt enda kvarvarande mandat av tidigare nio, vänsterpartiet kommunisterna drygt 8 000 för sitt, medan exempelvis socialdemokraterna får "betala" 2 190 röster för vart och ett av sina mandat. I Värmlands län står ca 9 000 röstande bakom vänsterpartiet kommunisternas landstingsmandat. Folkpartiet får i år en enda landstingsman i Kalmar län kvar av tidigare sex. Folkpartiet "betalar" sitt enda mandat med 8 500 röster. Socialdemokraterna får sina för 2 300 röster. Man påminner sig osökt det klassiska exemplet från landstingsvalet i Östergötland 1934, då bondeförbundet fick 9 landstingsmän på 12 904 röster medan folkpartiet inte fick något mandat på 7 295 röster. I en del kommuner får också den bristande proportionaliteten anmärkningsvärda resultat. I t. ex. Stockholms kommun har en socialis-

tisk majoritet uppkommit i kommunfullmäktige trots att de icke-socialistiska partierna fått majoriteten av rösterna.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr civilministern få ställa följande fråga:

När kommer riksdagen att föreläggas förslag till rättvisare valsystem till kommuner och landsting?

Denna anhållan bordlades.

§ 32 Interpellation nr 110 om ökat samhälleligt engagemang inom byggnadsämnesindustrin

Ordet lämnades på begäran till

Herr LINDKVIST (s), som yttrade:

Herr talman! Genom Euroc-koncernens dotterbolag Cementas köp av AB Gullhögens Bruks cementrörelse i augusti i år får Cementa 99 procent av den svenska cementmarknaden. Denna utomordentligt starka privat-ekonomiska maktkoncentration inom en viktig del av byggnadssektorn är av många skäl ytterst oroande.

Vad kommer denna faktiska monopolsituation att få för betydelse för prisutvecklingen på cementvaror och därmed ytterst på byggnadskostnader och hyror? Vad kommer framtida rationaliseringar och eventuella nedläggningar av företagsenheter inom monolets ram att få för konsekvenser för sysselsättningen inom branschen? Vilken insyn, kontroll och inflytande över detta monopolföretags framtida planer och utveckling liksom över byggmaterialområdet i övrigt kan samhället och de anställda utöva? Det är några av de frågeställningar som måste aktualiseras i den situation som uppstått.

Det nya cementmonolets konsekvenser för sysselsättningen har redan uppmärksamrats genom hotet om nedläggning av fabriken i Hällekis i Västergötland. Ett nedläggningsbeslut skulle få ödesdigra konsekvenser för denna ort, vars existens står och faller med cementfabrikens vara eller inte vara. En strukturutredning pågår inom företaget och en ytterligare koncentration av verksamheten med företagsnedläggelser som följd kan befaras bli aktuell inom en snar framtid. Men stat och kommun kan inte stillatigande acceptera att enbart företagsekonomiska skäl och privatekonomisk koncentrationsfilosofi får vara avgörande för de anställdas trygghet och ofta hela orters existensmöjligheter.

Ett annat område som väckt berättigad uppmärksamhet i samband med Cementas förvärv av Gullhögen är den brist på information gentemot de anställda som kännetecknade fusionen. Varken de anställdas egen representant i företagets styrelse eller statens representant i koncernstyrelsen fick enligt uppgift någon förhandsinformation. Affären var en fråga enbart för aktieägarna. Även om affären formellt sett gått rätt till borde det inträffade motivera en översyn av lagen om styrelserepresentation redan innan den treåriga försöksperioden är till ända.

Byggnadsämnesindustrin som helhet kännetecknas i dag av en ä ena

sidan ökad monopolisering, å andra sidan splittring på många små företag. Höggradig privatekonomisk koncentration finns förutom inom cementbranschen även inom lättbetong-, trä- och isoleringsmaterialbranscherna medan tegel-, jord- och stenindustri samt vissa VVS-grupper uppvisar en mera småföretagsbetonad struktur. Allmännyttiga och kooperativa företag har förhållandevis små marknadsandelar. Koncentrationen med monopoltendenser å ena sidan leder till att konkurrensen hämmas eller helt upphävs. Splittringen på många små företag å andra sidan medför givetvis en ineffektiv resursanvändning. Byggnadsmaterialsektorn svarar för en stor andel av vår totala ekonomi, sysselsätter direkt och indirekt ett betydande antal människor och är av stor betydelse för bostadskostnader och offentliga och privata investeringskostnader. Det måste ligga i samhällets intresse att denna sektor fungerar bra, att vi får en byggnadsindustri som socialt, tekniskt och ekonomiskt tillgodoser våra gemensamma behov. Effektiva näringspolitiska insatser i förening med åtgärder som förstärker inflytandet från samhällets och de anställdas sida bör därför skyndsamt vidtas inom byggnadsmaterialbranschen. En översyn av den svenska konkurrenslagstiftningen är en annan åtgärd som borde kunna vidtas i detta sammanhang.

Med stöd av vad som anförts anhåller jag om kammarens medgivande att till herr industriministern få ställa följande frågor:

1. Vilka slutsatser drar statsrådet av Cementas förvärv av Gullhögen i fråga om den framtida prissättningen på företagets produkter?

2. Föranleder den omständigheten att de anställdas representanter i bolagsstyrelsen hölls utanför beslutsprocessen i detta ärende någon ändring av den nuvarande lagstiftningen?

3. Avser regeringen att föreslå åtgärder som syftar till ett ökat samhälleligt engagemang inom byggnadsämnesindustrin?

Denna anhållan bordlades.

§ 33 Interpellation nr 111 ang. energiförsörjningen

Ordet lämnades på begäran till

Herr BOHMAN (m), som yttrade:

Herr talman! Energiförsörjningsproblemen har på kort tid fått brännande aktualitet. Redan på kort sikt kan vårt land möta sådana tillförselproblem, att det svenska folkhushållet kan förorsakas betydande svårigheter. Och på lång sikt utgör energiförsörjningen ett utomordentligt betydelsefullt problem för både vårt land och andra utvecklade industriländer.

Den politiska utvecklingen i Mellanöstern har aktualiserat de kortsiktiga frågorna. Det starkt tillspetsade läget, liksom arabländernas hot att använda oljan som politiskt vapen, tvingar oss att räkna med att — vilken utgång de pågående krigshandlingarna än får — risker kan uppkomma för avbrott i oljetillförseln. Därmed aktualiseras frågan om vårt lands energiberedskap. Anvisningar finns utarbetade för utfornningen av bränsleanläggningar ägnade att möjliggöra eldning med andra bränslen än

olja vid en eventuell oljekris. Redan 1964 begärde byggnadsstyrelsen, att ifrågavarande anvisningar, som utarbetats och fastställts av styrelsen och planverket, skulle fastställas av regeringen som obligatoriska föreskrifter. Detta har icke skett. Det är mot denna bakgrund man skall bedöma i dagarna lämnade uppgifter från överstyrelsen för ekonomiskt försvar rörande vårt lands möjligheter att vid avspärrning lösa hushållens uppvärmningsproblem. Både enskilda fastigheters värmeanläggningar och moderna värmeverk är för närvarande i alltför stor utsträckning utformade så, att en omställning för eldning med annat bränsle än olja icke snabbt kan genomföras. Det är naturligt att resa frågan, i vilken grad motsvarande underlåtenhetsproblem gör sig gällande inom andra samhällssektorer. Vilka beredskapsåtgärder har exempelvis vidtagits då det gäller möjligheterna att snabbt ställa om panncentralerna vid våra sjukhus? Det är angeläget att regeringen snarast informerar riksdagen om beredskapsplaneringen i dessa hänseenden och om de åtgärder i övrigt, som övervägs för att skapa betryggande garantier mot följderna av avbrott i oljetillförseln. En sådan redogörelse är behövlig icke allenast av beredskapsskäl. Den är även ekonomiskt motiverad av de prishöjningstendenser som gjort sig gällande under den senaste tiden och som förmodligen kommer att ytterligare förstärkas. Andra uppvärmningsalternativ, exempelvis kol, som tidigare avvisats av ekonomiska skäl, kan åter te sig fördelaktiga.

Då det gäller den långsiktiga energiförsörjningen redovisade den s. k. energiprognosutredningen i somras en lägesrapport, av vilken framgår att en fördubbling av energikonsumtionen under en femtonårsperiod ter sig sannolik, för så vitt icke drastiska nedskärningar kan åstadkommas. Den snabba konsumtionsökningen kommer icke allenast att medföra försörjningssvårigheter utan reser även andra problem, som förtjänar särskild uppmärksamhet: miljöns påverkan av den ökade förbränningen av fossila bränslen, de med den planerade utbyggnaden av kärnkraften förenade riskerna samt vårt lands beroende av omvärlden då det gäller såväl tillförsel av råvaror som tillgång till forskningsresultat och tekniskt know-how över huvud.

De flesta av dessa problem är utomordentligt komplicerade. Deras lösning kräver betydande ekonomiska insatser och framför allt tid. Alternativa energiformer måste utvecklas. Kärnkraftens säkerhetsproblem vid olika former av kärnkraftsproduktion måste studeras och lösas. Nya miljövänliga energialternativ måste utvecklas och introduceras.

Åtskilliga offentliga utredningar är för närvarande sysselsatta med problem som sammanhänger med vårt lands energiförsörjning. Hit hör frågan om förvaring av högaktivt avfall från kärnkraftsanläggningar, förläggningen av kärnkraftsreaktorer, miljöns påverkan av ökad kärnkraftsanvändning samt i vad mån alltjämt outnyttjade vattenkraftsreserver behöver komma till användning.

Däremot saknas ett allmänpolitiskt handlingsprogram för de åtgärder som på sikt kan befinnas erforderliga vid olika tänkbara utvecklingsalternativ.

Marginellt skulle redan nu vissa steg kunna tagas för att dämpa den snabba ökningstakten inom svensk energiförbrukning. Därmed skulle i

varje fall den begränsade tidsram, som står till förfogande för behövliga utredningar och för att utveckla alternativa energikällor, kunna vidgas. Möjligheterna att utnyttja fusionskraften skulle kunna bringas närmare en lösning och de risker som är förenade med fissionskraften, och framför allt bidadreaktorn, kunna ytterligare studeras.

Energiprognosutredningen angav vissa möjliga energibesparingar. Drygt 40 procent av vårt lands energikonsumtion går till uppvärmning. Genom bättre isolering av bostäderna, ökad användning av fjärrvärme, stopp för kollektivdebilering och förbättrade ventilationssystem skulle betydande vinster kunna göras. Även inom näringslivet borde möjligheterna att spara energi kunna tillvaratas bättre än för närvarande. Enerkipriset i vårt land är lågt. Under efterkrigsperioden har förhållandet mellan energipriser och arbetskraftskostnader undergått en påtaglig förskjutning, som lett till en mera energikrävande branschstruktur och mera energikrävande produktionsmetoder inom alla branscher än vad som skulle ha varit fallet vid en annan relation mellan energi- och arbetskraftskostnader. I Västtyskland och England — länder vilkas energipriser legat väsentligt högre — har under perioden 1955-1970 den "specifika energiförbrukningen" minskat. I vårt land har den kraftigt ökat.

Såväl de nu aktuella kortsiktiga svårigheterna som vårt lands energiförsörjning på lång sikt förutsätter en genomtänkt och målmedveten energipolitik. Vad som framför allt framstår som påkallat är ökade insatser på forskningsområdet — inte minst i samarbete med den internationella forskningen — för utveckling av nya energikällor, ett studium av möjligheterna att på olika sätt påverka och begränsa energiförbrukningen samt en såväl lång- som kortsiktig beredskapsplanering, som klarlägger möjligheterna att lösa vårt lands energiförsörjnings-svårigheter vid skilda utvecklingsalternativ.

Med åberopande av vad här anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr industriministern få rikta följande frågor:

1. Vill statsrådet snarast lämna riksdagen en redogörelse för de beredskapsåtgärder som vidtagits eller planerats för att lösa de problem för svensk energiförsörjning, som kan befaras uppkomma vid en begränsning eller ett upphörande av oljetillförseln?
2. Är herr statsrådet beredd att låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till ett långsiktigt svenskt energipolitiskt handlingsprogram?

Denna anhållan bordlades.

§ 34 Interpellation nr 112 ang. allmänna byggnads- och anläggningsarbeten i egen regi

Ordet lämnades på begäran till

Herr WENNERFORS (m), som yttrade:

Herr talman! När statliga och kommunala investeringar görs i vägar, vatten och avlopp, hus m. m. har stat och kommun i allt större

utsträckning kommit att bedriva arbetena med egen personal – ”egen-regi” – i stället för att lägga ut arbetena till redan existerande företag inom byggnads- och anläggningsindustrin – ”entreprenad”. Särskilt under den senaste konjunkturedgången inom denna industri har dessa företag fått en ledig kapacitet av anställda och i maskinpark som naturligen bort i första hand utnyttjas. Under åren 1970–1971 drabbades branschen totalt av en arbetslöshet, som för byggnads- och anläggningsarbetarna var fördubblad, för tjänstemän tredubblad och för arbetsledarna mer än fyrdubblad mot tidigare år. Stat och kommun ökade samtidigt sin egenregiandel från 1970 till 1971 med ca 7 procent respektive 5 procent. Att till den grad föredra statlig/kommunal verksamhet i egen regi att man utarmar eller rent av skrotar ner en väl fungerande, effektiv och flexibel produktionsapparat vittnar om bristande sinne för enkla ekonomiska realiteter.

Under de senaste åren har stat och kommun bedrivit egenregiarbeten för minst 6 miljarder per år inom byggnads- och anläggningsindustrin (1971 års siffror). Bortsett från att industriföretagen drabbats av svåra följdverkningar genom friställningar av arbetskraft och maskinella resurser, har arbetena genomförts utan den nödvändiga konkurrens mellan dessa företag om miljardbeloppen vilken skulle ha kunnat hålla de statliga och kommunala utgifterna nere.

Av erfarenhet vet man att entreprenaden är billigare än egenregin. Några exakta siffror går ej att få, eftersom man i regel i kommunerna helt tycks bortse från kostnadsaspekten och mer inriktat sig på att man har ett visst antal människor som skall sysselsättas. Detta bekräftas bl. a. av en nyligen gjord undersökning i ett femtontal gatukontor i landet. Följande påpekades i ”Byggnadsindustrin” nr 23 år 1973 s. 30: ”Även här bortses i alla besökta kommuner, förutom en, från kostnadsaspekten – — — I många förvaltningar tycks man i dag helt sakna vetskap om vad den egna produktionen kostar.” Av artikeln framgår vidare att kostnadspressen vid konkurrens mellan industriföretag drivit fram en påtaglig överlägsenhet i effektivitet för entreprenaden främst avseende inköp, materialanvändning, tidsåtgång och administration.

Staten utförde år 1971 byggnads- och anläggningsarbeten (nybyggnad plus reparation) för ca 4 miljarder i egenregi, vilket utgör ca 75 procent av de statliga bygginvesteringarna. Ökningen från år 1970 omfattar 7 à 8 procent. Televerket, vägverket, Vattenfall, AMS och SJ är här de största statliga producenterna. Endast drygt 1 miljard släpptes ut till entreprenad. Mest belysande är vägbyggandet, där staten förbehöll sig 1 miljard av de 1,5 miljarder som stod till buds.

Det kan vara värt att närmare studera just vägbyggandets omfattning i egenregi. Mot vägverkets totalt 11 655 anställda arbetare svarade byggnadsindustrins 1 442. Koncentrerar man uppmärksamheten till de två nordligaste länen kan man konstatera att vägverket där sysselsätter 1 005 man på sin ordinarie budget och 899 man på beredskapsanslag. Detta utgör sammantaget 1 994 man i vägverket mot 60 man hos entreprenörerna!

Kommunerna – icke kommunala bolag – utförde samma år byggnads- och anläggningsarbeten (nybyggnad plus reparation) för en bra bit över 2

miljarder i egen regi, vilket utgör mer än 25 procent av de kommunala bygginvesteringarna. Ökningen från år 1970 var 5 procent. Stockholm, Göteborg och Malmö är här de största egenregibyggnadskommunerna. Beträffande det kommunala vägbyggandet delade man med sig mera än vad staten gjorde till entreprenad, nämligen 0,7 av 1,2 miljarder som stod till buds.

Stat och kommun har rollen som både byggherre och producent. Rollen som byggherre innefattar dessutom funktionen att vara administrativ tillsynsmyndighet. Genom denna dubbelroll har det i realiteten lagts i händerna på den statliga och kommunala myndigheten att förhandla med sig själv om priset och fritt bestämma om statligt eller kommunalt arbete skall bedrivas i egenregi eller på entreprenad.

Eftersom arbetsmarknadsstyrelsen är särskilt verksam i områden där det råder brist på sysselsättning är det inte förvånande att AMS är stor byggherre i Norrland. Men den omfattande egenregiandelen där är icke motiverad. Man har således etablerat sig som egen företagare och tämligen effektivt bidragit till att slå ut industriföretagen. Detta har varit möjligt t. ex. på vägsidan, genom att AMS till följd av att staten blev löneledande i 1971 års uppgörelse betalade fasta månadslöner med medeltimförtjänster som var avsevärt högre än vad industriföretagen kunde betala.

För att skattebetalarna skall kunna få någon kontroll över och möjligheter att påverka de statliga och kommunala utgifterna på detta område finns bara ett verksamt recept. Projekten måste lämnas ut för anbudsgivning. Därigenom kan kostnaderna pressas och kontrolleras. Därigenom skapas också större garantier för högre kvalitet på de utförda arbetena.

Med hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr inrikesministern få ställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att för kammaren redogöra för sin principiella syn på den ökande egenregiverksamheten inom byggandet?
2. Vilka konkreta åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att minska byggandet i egenregiverksamhet?

Denna anhållan bordlades.

§ 35 Interpellation nr 113 ang. kriget i Mellanöstern

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIJCKMAN (m), som yttrade:

Herr talman! Kriget i Mellanöstern har slagit de flesta i vårt land med bestörtning. Återigen drabbas detta område av en konflikt som innebär lidanden för tusentals och åter tusentals människor.

I den allmänna debatten vid FN:s generalförsamling kommenterade utrikesminister Wickman konflikten och yttrade bl. a. att "Israels existens är ett sedan länge etablerat faktum". Herr Wickman anförde vidare: "Målsättningen måste vara en uppgörelse som tar hänsyn till alla berörda folks legitima intressen och som skapar säkerhet inom erkända

gränser för alla stater i regionen. Detta problem låter sig inte lösas genom att den ena eller andra parten demonstrerar sin militära överlägsenhet. Vilken utgången av de nu pågående krigshandlingarna än blir, måste man räkna med möjligheten av förnyade militära konfrontationer så länge man inte samlas kring en gemensam politisk lösning.”

I en kommentar till sitt tal har utrikesministern yttrat att detta innebar ”regeringens hittills hårdaste kritik av Israel”. För många framstår herr Wickmans anförande och kommentären därtill när det gäller Mellanösternkonflikten som anmärkningsvärda. Anmärkningsvärda därför att regeringens linje så markant avviker från den attityd vårt land traditionellt givit uttryck för.

Det framstår för det första som ytterst märkligt att herr Wickman väljer att rikta ”regeringens hittills hårdaste kritik mot Israel” i ett läge då Israel militärt angripits och är inbegripen i en kamp för att rädda sin existens!

I utrikesministerns tal saknades vidare helt ett fördömande av de stater som inledde krigshandlingarna, nämligen Syrien och Egypten. Detta kontrasterar skarpt mot den annars expressiva ton som kännetecknat regeringens ställningstaganden i internationella konflikter under senare år. Finns det inte även i denna konflikt anledning att klart ta avstånd från angriparna, särskilt som angreppet riktades vid en tidpunkt då Israel var speciellt sårbart, nämligen då medborgarna firade en religiös högtid?

Ytterligare en passus som saknas i herr Wickmans tal var det reservationslösa stöd för staten Israel som traditionellt utgjort en självklarhet i regeringens Mellanösternpolitik. Utrikesministern inskränkte sig till att konstatera att Israels existens är ett faktum. Till vad förpliktar ett sådant yttrande?

Utrikesministern säger i sitt anförande att man måste räkna med möjligheten av förnyade militära konfrontationer i området. Herr Wickman bortser då tydligen ifrån den utgången av kriget att arabstaterna militärt besegrar israelerna – en utgång som dess värre icke kan uteslutas, allra helst inte nu då ytterligare arabstater tycks engagera sig i kriget.

Förutsättningen för en politisk lösning – vilken utrikesministern uttalar sig för – är alltså att Israel kan stå emot angreppet från arabsidan. Ur den aspekten framstår herr Wickmans ord om ”militär överlägsenhet på den ena eller andra sidan” som högst märkliga.

I Sverige har majoriteten av folket sedan många år hyst stark samhörighet med den judiska staten. Denna samhörighet kom också till starkt uttryck under sexdagarskriget 1967. Ledande politiker från de fyra stora partierna uttalade då klart och entydigt uppslutning bakom Israel. Inte minst förre statsministern Tage Erlander spelade en aktiv roll i opinionsbildningen till förmån för Israel. Regeringens uttalande är mot den bakgrunden så mycket mera svårbegripligt.

En lösning av Mellanösternkonflikten måste självfallet bygga på en politisk uppgörelse, där det är nödvändigt att ta hänsyn till alla berörda folks legitima intressen. Detta måste självfallet innebära ett hänsynstagande till Palestinaflyktingarna, den grupp som lidit hårdast av den långa konflikten. Men som ett första villkor för en uppgörelse måste ligga

staten Israels självklara rätt till fortsatt existens, någonting som flertalet arabstater icke erkänt.

Mot bakgrund av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern få ställa följande frågor:

1. Är utrikesministern beredd att fördöma de arabstater som inledde anfallskriget mot Israel?

2. Är utrikesministern vidare beredd ge uttryck för den svenska regeringens fulla stöd för staten Israels rätt till fortsatt existens?

3. Vilka humanitära hjälpinsatser planerar regeringen för att bistå offren för de nu pågående krigshandlingarna?

Denna anhållan bordlades.

§ 36 Interpellation nr 114 om en officiell manifestation rörande FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIKLUND i Stockholm (fp), som yttrade:

Herr talman! För 25 år sedan, eller noga räknat den 10 december 1948, antog och kungjorde Förenta nationernas generalförsamling den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. För 20 år sedan, eller den 3 september 1953, trädde den av Europarådet antagna konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna i kraft. Vid den senaste sessionen med Europarådets rådgivande församling riktades i en rekommendation uppmärksamheten på båda dessa förhållanden (rekommendation 715; legala kommitténs rapport — dokument 3334 den 13 september 1973).

Det finns i dagens världspolitiska läge många anledningar att erinra om de åtgärder till skydd för de mänskliga rättigheterna som sålunda vidtagits och om behovet av de höga principer och deras tillämpning som ligger bakom dessa åtgärder. Kolonialismen lever kvar i brutala former i Portugals kolonier i Afrika, minoritetsregimer i Rhodesia och Sydafrika fortsätter att förtrycka den inhemska befolkningen, tortyr och annan förnedrande behandling inrapporteras från en rad länder i och utanför Europa, minoritetsgrupper förbjuds utöva sin religion och i övrigt utveckla sin kultur, dödsstraff förekommer på åtskilliga håll i världen etc. Inte heller vårt eget land lever i alla avseenden upp till de mänskliga rättighetsidealerna.

Det förväntas att FN i någon form kommer att mera speciellt erinra om förefintligheten av deklarationen om de mänskliga rättigheterna i anslutning till 25-årsdagen av dess tillblivelse. Enligt min mening borde även den svenska regeringen på lämpligt sätt utnyttja tillfället att understryka Sveriges allvarliga vilja att själv tillämpa de mänskliga rättigheternas ideal och medverka till att dessa ideal får en allt vidare internationell efterföljd. Svenska FN-förbundet har sedan länge förberett en rad åtgärder för att denna höst bringa dessa ideal i erinran hos svenska folket, men en manifestation av ett eller annat slag även från officiellt håll skulle säkert vinna starkt gensvar och i sin mån kunna bidra till

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

opinionsbildningen i hithörande frågor, vilken egentligen aldrig kan tillåtas att göra paus.

Med stöd av vad sålunda anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern ställa följande frågor:

1. Ämnar regeringen vidta någon åtgärd ägnad att särskilt uppmärksamma tillkomsten för 25 år sedan av FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna och för 20 år sedan av den komplettering av denna deklaration som Europarådskonventionen om dessa rättigheter innebär?

2. Vid positivt svar på denna fråga, är regeringen villig att bland mera konkreta former för ett sådant uppmärksammande även pröva frågan om svensk anslutning till Europarådets rekommendation om inrättande av en garantifond till stöd för internationella institutet för de mänskliga rättigheterna?

Denna anhållan bordlades.

§ 37 Interpellation nr 115 om åtgärder för att stimulera ökad användning av inhemskt bränsle

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (c), som yttrade:

Herr talman! Av rapporterna från kriget i Mellersta Östern framgår nu allt oftare att man från de oljeproducerande arabländernas sida diskuterar möjligheterna att tillgripa oljan som ett politiskt vapen i krigföringen.

Mot bakgrunden av de förödande förluster i människoliv och materiel som det pågående kriget redan åsamkat alla inblandade parter kan en hotande oljekris bl. a. i vårt land synas ovidkommande, men trots alla våra önskemål om en snar och för berörda parter bästa lösning av konflikten i Mellanöstern torde det ta lång tid innan man förhoppningsvis genom förhandlingar kan nå önskvärda resultat. Under denna tid kommer sannolikt frågan om oljeleveranser respektive priser att få allt större aktualitet.

Redan hittills inkomna rapporter om en, som det heter, "gradvis åtdragning av oljekranarna" i oljeproducerande länder har väckt oro bland allmänheten även i vårt land. I det uppkomna läget vore det värdefullt att i riksdagen få en redovisning från regeringshåll av tänkbara åtgärder för att möta de svårigheter som en hotande oljekris utan tvekan medför både för enskilda och för näringslivet. Självfallet inger uttalande farhågor för en oljekris särskild oro bland boende och fastighetsägare vilkas hus uppvärms genom oljeeldning. I regel är värmepannorna konstruerade för olja, och i de fall ved skall användas får pannorna omkonstrueras.

Även tillverkare av uppvärmningsanläggningar, värmepannor etc. bör rekommenderas konstruera anordningar så att de utan olägenheter kan användas även vid uppvärmning med ved. En annan fråga, som enligt min mening bör uppmärksammas i det här sammanhanget, är beskattningen av det egna bränslet. Den förmån, som t. ex. en lantbrukare åtnjuter i form av fritt bränsle från egen skog, bör inte bli föremål för beskattning

som nu sker.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr handelsministern få ställa följande frågor:

Avser statsrådet medverka till åtgärder för att stimulera ökad användning av inhemskt bränsle?

Vill statsrådet ta initiativ till omprövning av den nuvarande beskattningen av den förmån som tillgång till eget bränsle innebär bl. a. för lantbrukare?

Denna anhållan bordlades.

§ 38 Interpellation nr 116 ang. energipolitiken

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Malmö (vpk), som yttrade:

Herr talman! 1973 års vårriksdag gjorde viktiga uttalanden rörande den svenska energipolitiken. Riksdagsmajoriteten intog en reserverad hållning mot utbyggnaden av fissionskraften. De ledamöter vilka står bakom näringsutskottets majoritet är i och för sig vanligen inte motståndare till fissionskraften. Men de är obenägna att lämna en långsiktig in blanco-fullmakt åt regeringen att driva det tilltänkta utbyggnadsprogrammet. De kräver klarare besked i säkerhetsfrågan. De kräver att man inte definitivt binder sig för en lösning som senare visar sig vålla problem. Utöver majoriteten fanns dessutom en minoritet i riksdagen som uttalade sig för en ännu restriktivare hållning till fissionskraften.

I det klassiska parlamentariska systemet är det regeringens sak att dra upp parlamentets riktlinjer. Så har emellertid regeringen icke agerat inför riksdagsbeslutet. I trots av riksdagens vägran att definitivt släppa loss fissionsprogrammet handlar regeringen som om den alltjämt hade fullmakt att fortsätta på den inslagna vägen. Industriministern framträder själv som en kompromisslös förespråkare för fissionskraften. Chefen för Vattenfall attackerar energiskt kärnkraftens kritiker, nedvärderar deras kompetens och förespråkar öppet fortsättande av fissionsprogrammet. Industridepartementets man i energiprognosutredningen framträder offentligt med liknande åsikter, trots att det i utredningen gjorts klart att arbetet där måste utgå från och ta intryck av debatt och politiska beslut i riksdagen.

Man kommer icke ifrån att regeringens handlande mot bakgrund av riksdagens ställningstagande logiskt borde varit ett annat. Regeringen måste välja huruvida den skall låta styra sig av riksdagen eller av de intressegrupper som är knutna till fissionsprogrammets utbyggnad. Den har hittills tagit vida mer intryck av de senare. Den logiska följden borde emellertid ha varit att regeringen strävade efter att programmatiskt dra upp alternativa handlingslinjer, därest fissionsprogrammet inte kan genomdrivas som förutsett. Det logiska borde också vara att regeringen preciserar sin attityd och sin anslagspolitik då det gäller svensk fusionsforskning. Hittills har denna forskning trängts undan som följd av

att fissionsprogrammet ensidigt dominerat det officiella tänkandet. I åtskilliga andra länder har fusionsforskningen i stället värderats upp, som följd av kritiken och farhågorna mot fissionskraften.

Den andra stora oklarheten i regeringens inställning till energipolitiken gäller dess samband med tillväxt och produktionsutveckling. Man må värdera och definiera ekonomisk tillväxt på olika sätt, alltefter ideologi och teknisk bedömning. Så mycket bör dock stå klart för den som någorlunda har respekt för fakta, att tillväxtproblemet inte längre kan betraktas med utgångspunkt i den tidiga industrialismens lättsinniga och naiva framstegstro. Den internationella resursknappheten och miljöproblemen gör sig obönhörligt gällande. De måste påverka produktionsinriktningen, hushållningen med resurser och frågan om makten över produktionen. Ingen annan politisk fråga ställer i så hög grad som just energifrågan kravet på en planmässighet i ekonomin. Energifrågans lösning är inte förenlig med små privata maktgruppers dominans över ekonomin, lika litet som med en produktion byggd på vinstmaximering och med en sammansättning som avgörs i en anarkisk marknadshushållning, där verklig nytta och verkliga kostnader aldrig kalkyleras.

Mot bakgrund av de här summariskt uppdragna problemställningarna vill jag ställa följande frågor till herr industriministern:

1. Vilka alternativa handlingslinjer har regeringen, därest fissionsprogrammet måste överges eller nedskäras?
2. Vilken prioritet tillmäter regeringen för närvarande den svenska fusionsforskningen?
3. Är det regeringens uppfattning att den kommande lösningen av energiproblemets olika aspekter är förenlig med kapitalismen som ekonomiskt system?

Denna anhållan bordlades.

§ 39 Interpellation nr 117 ang. konjunkturpolitiken

Ordet lämnades på begäran till

Herr BURENSTAM LINDER (m), som yttrade:

Herr talman! De konjunkturavmattningar som regelbundet inträffar har för svensk del kommit att innebära ökande svårigheter i form av en alltmer utpräglad arbetslöshet. De senaste årens erfarenheter utgör ett exempel på detta. Detta förhållande tyder på att det måste vara något grundläggande fel med den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken. Att det i jämförbara länder under de senaste åren inte varit en lika djupgående konjunkturedgång som i Sverige förstärker denna slutsats. De svenska svårigheterna har i hög grad varit hemmagjorda.

När nu sedan någon tid det ekonomiska läget i Sverige i vissa avseenden förbättrats är det dock fortfarande så, att de inhemska ekonomiska krafterna inte kunnat i rimlig utsträckning bidra till en uppgång. Konjunkturförbättringen har sitt ursprung i en starkt ökande export till följd av en massiv ekonomisk "boom" i utlandet. Det är i själva verket mycket förvånande och oroande att se att de kraftiga

impulserna från omvärlden verkat bara direkt via exporten och att indirekt gynnsamma verkningar på hemmakonjunkturen i hög grad uteblivit.

Dessa förhållanden borde tvinga regeringen till eftertanke och till en omprövning av den ekonomiska politik som förts. Det är inte nog att urskulda sig med att det råder "strukturproblem" och att trösta sig med att man själv är en "garant" för en sysselsättningsbefrämjande politik.

Det är framför allt två svagheter som kännetecknar den socialdemokratiska ekonomiska politiken. Först och främst gäller att man bedrivit en politik som kommit att innebära stora svårigheter för mindre och medelstora företag och parallellt med detta lett till att nyföretagandet nedgått och avstannat.

För det andra har man haft en övertro på punktvis insatta AMS-politiska åtgärder. Det är nödvändigt att göra en grundlig granskning av de svagheter som kännetecknat AMS-politikens sysselsättningsstöd. Kritiken har varit skarp från fackföreningar, företagsledare och ekonomer. Ändå har regeringen envetet vägrat att dra några slutsatser. Beredskapsarbete, omskolning, förtidspensionering, skyddade verkstäder och punktvisa företagssubventioner behövs men kan inte drivas som ersättning till fungerande självbärande och sysselsättningsskapande företag.

Svenska träindustriarbetareförbundet höll nyligen kongress. I några av de motioner som där lämnats in står bl. a. följande kritik att läsa: "Den förda politiken på det näringspolitiska området har enligt vår uppfattning alltmer fått karaktären av socialbidrag till företagen." (Motion 182.) — "Vi har kommit så långt att det snart inte finns ett företag som låter hjulen rulla, om man inte får pengar från staten." (Motion 185.) — "Detta innebär i realiteten, att man med hjälp av statliga medel flyttar arbetslösheten från en ort till en annan — — ." (Motion 188.)

I Curt Nicolins nyutkomna bok (s. 47) finns precis samma sorts tankar: "Men än värre är att den socialdemokratiska regeringen på senare tid börjat utforma en störtflod av bidrag till företagen — — —. Alltefter-som industriklimatet blir kärevar, kommer allt flera företag i svårigheter. Regeringen finner därigenom nya utgångspunkter för att säga att här behövs stödåtgärder, en ny form av bidrag — — —. Det är osunt när företagens planering skall inriktas efter möjligheterna att få offentliga bidrag."

De företagare som får bidrag blir förstås glada, och i den kommun som får en industri genom bidrag känner man sig åtminstone till en början upplivad. Men alla olika selektiva bidrag leder till ett tokigt näringsklimat och en felaktig användning av resurserna. Konkurrensläget snedvrides och nyföretagandet som helhet mattas. Sysselsättning och utveckling skulle bättre hjälpas genom allmänna åtgärder.

Den svaga ekonomiska politik och näringspolitik som under senare år har drivits har gjort utländska högkonjunkturer till en nödvändig förutsättning för att det skall råda något som liknar ett rimligt sysselsättningsläge i Sverige. Det är då oroande att konstatera att den utpräglade högkonjunkturen är på väg att brytas utomlands. Även om vi under några ytterligare månader kan få t. o. m. förstärkt stöd av de goda tiderna utomlands förefaller det som om vi snart på nytt kan försättas i

ett läge där detta stöd minskas och utan att då den socialdemokratiska regeringen begagnat möjligheterna att ge den svenska sysselsättningen en mera stabil grund.

Mot denna bakgrund ber jag att till herr finansministern få rikta följande frågor:

1. Vilka åtgärder anser finansministern bör insättas när världskonjunkturen så småningom försvagas och exportens sysselsättningsstödjande inverkan avtar?

2. Vilka ekonomisk-politiska slutsatser har finansministern dragit av de senaste årens misslyckanden att undvika arbetslöshet?

3. Vilka åtgärder anser finansministern behövs för att underlätta nyföretagandet och förbättra de mindre och medelstora företagens ställning?

4. Avser finansministern att se till att det görs en grundlig utvärdering av AMS-politikens verkningar?

Denna anhållan bordlades.

§ 40 Interpellation nr 118 ang. prisstoppet på sågade trävaror

Ordet lämnades på begäran till

Herr LOTHIGIUS (m), som yttrade:

Herr talman! Under hösten 1972 kunde man iakttaga en förbättring av exportpriserna på svenska sågade trävaror. Detta har fortgått fram till eftersommaren, då marknaden har stabiliserats och normala höjningar och sänkningar har förekommit.

Efter Koreakrisen under 1950-talet har sågverksindustrin haft att kämpa med stora kostnadsstegringar som icke kunnat generellt kompenseras genom ökade priser på exportmarknaden. Genom mycket kraftiga rationaliseringar kunde de mera aktiva sågverken överleva. Minst 3 000 sågverk har sedan 1950-talet lagts ner.

Under denna tid har utrymme icke funnits för att kompensera svenskt skogsbruk genom högre virkespriser. Även här har våldsamma rationaliseringsåtgärder måst vidtagas för att skogsbruket över huvud skulle kunna överleva. Rationaliseringsåtgärder har åsamkat svenskt skogsbruk stark kritik för miljöförstöring.

De två första åren under 1970-talet kan betecknas som mycket dåliga för skogsbruket. En fortsatt utveckling i samma riktning skulle ha varit förödande för ett långsiktigt skogsbruk. Den förbättrade exportmarknaden kom att binda Canadas exportvolym till USA och Japan varför skandinaviskt trä fick ökad efterfrågan i Europa, Asien och Afrika. Sovjetunionen var bunden av inhemska åtaganden och har oväsentligt ökat sin export utanför sina allierade.

I april månad låg exportpriserna ca 60 till 70 procent högre än ett år tidigare och steg ytterligare för vissa kvaliteter och dimensioner under sommarens första månader. Skogsbruket kunde nu kompenseras för många års alltför låga priser.

Den svenska snickeri- och förädlingsindustrin hade emellertid svårt att

anpassa sin verksamhet till den snabba höjningen på trävirket. Samtidigt kunde brist på virke inom landet befaras. För att skydda den inhemska träförädlingsindustrin och konsumenterna kom regeringen därvid att utnyttja den skärpta prisregleringslag som riksdagen antog under vårsessionen, och man tillämpade densamma med retroaktiv verkan. Beslutet fattades den 7 september och avsåg priser som i stort fastslogs den 2 maj.

Följden av detta blev att sågverken, som börjat sina inköp av ny råvara till starkt förhöjda priser samtidigt som gammal inköpt skog betalats retroaktivt för att i någon mån kompensera skogsbruket, naturligt hade ett intresse och behov att leverera till den marknad som betalade varorna bäst, alltså exportmarknaden. För att emellertid kunna tillgodose hemmamarknadens behov med trävaror har en överenskommelse träffats mellan handelsdepartementet och sågverkens organisationer på s. k. frivillig basis. Skulle en sådan frivillig överenskommelse icke ge avsett resultat hotas sågverken av avgifter vilkas konsekvenser man icke kan förutse.

Mot bakgrunden av vad som förevarit i prisregleringsfrågan på trävaror anholder jag att till herr handelsministern få ställa följande frågor:

1. Ämnar herr statsrådet vidtaga sådana åtgärder att prisregleringslagen framdeles icke utnyttjas med retroaktiv verkan såsom fallet nu varit med prisstoppet på sågade trävaror?

2. Är herr statsrådet beredd att undersöka de marknads- och företagsmässiga konsekvenserna av det nu rådande prisstoppet på sågade trävaror?

Denna anhållan bordlades.

§ 41 Interpellation nr 119 ang. utformningen av Landvetters storflygfält

Ordet lämnades på begäran till

Herr HÖRBERG (fp), som yttrade:

Herr talman! Västsveriges behov av ett storflygfält har länge varit uppenbart. Torslanda med sitt för svårt väder utsatta läge, sin otillräcklighet beträffande banlängder och banbärighet, sina underdimensionerade byggnader etc. har sedan lång tid inte motsvarat de krav som en intensiv industriregion och ett internationellt kommunikationscentrum måste ställa.

Den satsning som Göteborgs och Borås kommuner samt tre landsting gör för att komma till rätta med flygplatsproblemen är betydande. Därtill kommer de svårigheter som Härryda kommun påtagit sig när det gäller mark- och bullerfrågorna samt kommunal service till det planerade Landvetters storflygfält. — Engagemanget från kommunernas sida och från näringslivet inom en vidsträckt region visar den vikt som ett välbeläget, nytt storflygfält tillmätes.

Luftfartsverkets nyligen framlagda förslag till utformning av Landvetters storflygfält, vad gäller bl. a. terminalområdets utbyggnad, innebär en nedbantning av tidigare uppgjorda planer. Nedbantningen ger lösningen i vissa avseenden karaktären av provisorium.

Berörda kommuner är starkt kritiska till ett nytt provisorium, visa av erfarenheterna från Torslanda. Näringslivet befarar att de önskade utvecklingsmöjligheter som ett storflygfält ger för fraktsidan kommer att äventyras.

I stället för luftfartsverkets nya förslag, benämnt alternativ 2, vill kommuner och näringsliv ha kvar tidigare förslag för Landvetters storflygfält, alternativ 1. — Om det aktuella ekonomiska läget kräver viss återhållsamhet, är en utbyggnad etappvis av ett i dagens läge kostsamt alternativ att föredraga framför ett i längden dyrare provisorium.

Mot bakgrund av det anförda ber jag om kammarens medgivande att till herr kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till att Landvetters storflygfält får en utformning som kommuner och näringsliv förklarar sig kunna acceptera?

Denna anhållan bordlades.

§ 42 Interpellation nr 120 om framläggande av begärt förslag till ett norrländskt skogsvårdsprogram

Ordet lämnades på begäran till

Herr PETERSSON i Gäddvik (m), som yttrade:

Herr talman! Med anledning av en partimotion från moderata samlingspartiet beslöt riksdagen år 1972 att begära att regeringen skulle framlägga ett förslag till norrländskt skogsvårdsprogram vid 1973 års riksdag. Inrikesutskottet framhöll i sitt betänkande i frågan: "I detta program bör särskilt beaktas skogsvårdsproblemen i Norrbottens län."

I nu föreliggande propositionsförteckning finns ingen proposition anmäld rörande skogsvård i Norrland.

Jag beklagar detta enär arbetslösheten fortfarande är hög i bl. a. Norrbotten. Det är angeläget att skogsvårdsprogrammet snarast kommer i gång, innan uttunnningen av befolkningen i berörda områden hunnit gå för långt.

I Länsprogram 70 för Norrbottens län påvisas att ett kraftfullt intensifieringsprogram skulle betyda mångårigt arbete för ca 2 000 man samt därtill öka råvarutillgången för skogsindustrin. Med ett effektivt skogsvårdsprogram anser experterna att man kan undgå den virkesbrist som befaras inom några år och därmed också en annars nödtvungen nedskärning av skogsförädlingsverksamheten i Norrbotten.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern få ställa följande fråga:

När ämnar jordbruksministern villfara riksdagens beslut från år 1972 om att förelägga 1973 års riksdag förslag till ett norrländskt skogsvårdsprogram?

Denna anhållan bordlades.

Ordet lämnades på begäran till

Herr KRÖNMARK (m), som yttrade:

Herr talman! Förra året märktes de första tecknen på att livsmedels-situationen i världen skulle bli en annan under 1970-talet än den varit de två tidigare årtiondena. Skördekatastrofer har visserligen ständigt inträffat runt om i världen. Åren 1966 och 1967 erhöll t. ex. Indien 10 miljoner ton spannmål årligen från USA för att till nöds klara läget. Sovjet har också drabbats av dåliga skördar, vilka man tidigare balanserade genom en minskning i konsumtionen. Förra året gick emellertid Sovjet ut på världsmarknaden och köpte upp 28 miljoner ton spannmål, varav 16 miljoner ton från USA.

Parallellt med mindre goda världsskördar av spannmål har fiskefångsterna, bland annat industrifisket längs Sydamerikas västkust, påtagligt minskat i oceanerna. Samtidigt har Japan utfärdat fiskeförbud runt sina kuster på grund av de höga kadmium- och kvicksilverhalterna i den där fångade fisken. Fisket har därför inte kunnat uppväga bristen på andra livsmedel. I stället har det minskade fisket ökat efterfrågan på vegetabilier och animalier.

Under 1960-talet ökade världens befolkning i stort sett proportionellt med produktionen av livsmedel. Man kunde upprätthålla en oförändrad försörjningssituation. Problemet var att fördela överskott av t. ex. spannmål i vissa länder till de mest utpräglade underskottsområdena. På det sättet kunde man till nöds klara de svåraste katastrofsituationerna.

Innevarande årtionde blir annorlunda. Samtidigt med befolknings-tillväxten ökar ländernas och människornas köpkraft. Resultatet blir en press uppåt på världsmarknadspriserna på livsmedel. Från att vissa länder under 1950- och 1960-talen hade att brottas med svårplacerade överskott, framför allt i fråga om spannmål, torde 1970-talet komma att innebära en efterfrågan på livsmedel som är större än tillgången. Redan nu är världsreserven av spannmål den lägsta på 20 år.

De länder som traditionellt producerar livsmedel för export har under 1973 mött den nya situationen med olika regleringsåtgärder. USA tillgrep till och med ett temporärt exportförbud för soja och ett 40-tal sojaprodukter med soja som bas. Även inom EG liksom i Sverige har exportreglerande åtgärder tillgripits för att trygga hemmakonsumtionen.

Mot den här bakgrunden synes det vara både önskvärt och nödvändigt att ompröva produktionsmålsättningen för den svenska jordbrukspolitiken. Det är visserligen jordbruksutredningens uppgift att beröra frågan om jordbruksproduktionens omfattning, men direktiven för utredningen utfärdades i ett läge, då starka krafter i samhället förordade en minskning av den fastställda självförsörjningsgraden. Också från regeringshåll framhölls så sent som hösten 1972 hur nödvändigt det var att snabbt krympa den svenska åkerarealen.

Dessa synpunkter synes nu vara förlegade. En av förutsättningarna för jordbruksutredningen, nämligen att undersöka lämpligheten av en minskad självförsörjningsgrad som skulle leda till ett ökat svenskt beroende av

världsmarknaden för livsmedel, har i grunden förändrats.

I stället för att krympa åkerarealen bör man ge varje enhet som kan drivas rationellt, självständigt eller i sambruk -- s. k. samarrende -- möjlighet att fortleva. Den svenska åkerarealen, som internationellt sett har god produktionsförmåga, bör enligt min mening brukas i full omfattning. Detta har också indirekt betydelse för landskapsvård och miljö. Det främsta motivet är dock ansvaret för både vår egen och världens livsmedelsförsörjning. Vi torde från rent ekonomiska synpunkter också kunna räkna med att priserna på världsmarknaden -- även relativt långsiktigt -- kommer att ligga högre än de inhemska.

För närvarande ligger t. ex. världsmarknadspriset på vete ca 30 kronor per deciton över det svenska inlösenpriset. Några svårsålda överskott av spannmål, som vi tidigare varit vana att betrakta som mer eller mindre ofrånkomliga, torde vi inte riskera att drabbas av inom överskådlig tid.

Med hänsyn till vad jag anfört efterlyser jag en deklaration från regeringshåll om att man vid målsättningen för det svenska jordbrukets produktionsomfattning bör ta hänsyn till de ändrade förutsättningar som uppstått. Jordbruksutredningen bör i stället för att överväga en eventuell minskning av den svenska åkerarealen och ett ökat svenskt beroende av världsmarknaden utreda hur det svenska jordbrukets produktionsförmåga fullt ut skall kunna utnyttjas.

Med stöd av vad jag anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr jordbruksministern ställa följande fråga:

Vill statsrådet lämna sådana tilläggsdirektiv till den sittande jordbruksutredningen att den i sitt arbete kan beakta de nya förutsättningar för det svenska jordbruket som uppstått genom den förändrade och försämrade situationen i världens livsmedelsförsörjning?

Denna anhållan bordlades.

§ 44 Interpellation nr 122 om tillsättande av beslutad utredning rörande ökat skydd för medborgarnas politiska fri- och rättigheter

Ordet lämnades på begäran till

Herr HERNELIUS (m), som yttrade:

Herr talman! Under förarbetena till en ny grundlag hörde frågan om ökat skydd för medborgarnas politiska fri- och rättigheter till de mest kontroversiella och mest diskuterade. Inom grundlagberedningen kunde enighet icke uppnås utan frågan sköts i stort sett på framtiden. De olika ståndpunkterna redovisas dock utförligt i betänkandet. Propositionens innehåll mötte stark kritik från oppositionspartiernas sida. Därvid framfördes motionsvis bl. a. förslag om att inskränkningar i de politiska rättigheterna endast skulle få beslutas med viss kvalificerad majoritet eller i den ordning grundlag stiftas. Vidare påyrkades att ändamålet med sådana inskränkningar uttryckligen skulle anges och lagligen vara fixerat.

Anledningen till kritiken utgjordes icke av att förslaget i och för sig skulle skapa ett sämre grundlagsskydd i detta avseende än det nu gällande. Tvärtom innebar förslaget en förstärkning av skyddet trots att

motsatsen så ofta hävdats. Men man anförde med skäl att när en modern grundlag skulle skapas borde man tillgodose vikten av ett förbättrat skydd med hänsyn bl. a. till den ökade centraliseringen, utvecklingen på massmedias område och medborgarens behov av skydd mot en allt mäktigare statsmakt.

I konstitutionsutskottet enades man till sist om att en särskild utredning borde tillsättas med uppgift att i hela dess vidd på nytt överväga frågan om reglering i grundlagen av skyddet för enskildas fri- och rättigheter. Arbetet skulle bedrivas så, att förslaget kunde framläggas senast under första halvåret 1975, varigenom riksdagen skulle kunna behandla en proposition under våren 1976. Direktiven för utredningen nära nog formulerades i utskottsbetänkandet, i vilket det framhölls att syftet med arbetet borde vara dels att uppnå ett utbyggt skydd i grundlag för de politiska fri- och rättigheterna, dels att överväga frågan om en utvidgning av rättighetsområdet i övrigt. Det betonades i debatterna att regeringen var samförstådd med utskottet och att utredningen skulle tillsättas så snart som möjligt. Riksdagen följde utskottets förslag.

Detta beslut fattades den 6 juni. Emellertid har ännu icke någon utredning tillsatts och arbetet alltså icke kunnat påbörjas. Till följd därav är redan tidsschemat i fara. Programmet riskerar att icke kunna hållas. Något skäl för dröjsmålet har icke angivits i den offentliga debatten.

Med anledning härav anholder jag om kammarens tillstånd att till herr statsministern få framställa följande frågor:

1. Vad är anledningen till att den av riksdagen beslutade utredningen ännu icke tillsatts?
2. När avser regeringen att låta tillsätta nämnda utredning?

Denna anhållan bordlades.

§ 45 Interpellation nr 123 om åtgärder mot koncentrationsutvecklingen inom näringslivet

Ordet lämnades på begäran till

Fröken ELIASSON (c), som yttrade:

Herr talman! En ökad tendens till fusionsbildningar har blivit ett allt vanligare drag i strukturomvandlingen i näringslivet i synnerhet sedan mitten av 1960-talet. I både den svenska och utländska företagsvärlden har fusionerna starkt bidragit till den ökade koncentrationen inom näringslivet. En särskild anledning att uppmärksamma denna utveckling är att därigenom konkurrensen begränsas eller sätts ur spel. Även på andra sätt, genom t. ex. prisöverenskommelser, organiserade samråd, olika samarbetsformer och monopolisering sker det en koncentration inom näringslivet som verkar konkurrensbegränsande.

En följd av denna utveckling är att prisbildningen inte längre pressas ner av konkurrensförhållandena på marknaden och att säljarens möjligheter ökar att själv sätta det pris konsumenten får betala. Omvandlingen mot allt färre företag eller monopol innebär stora risker bl. a. för en monopolistisk prissättning som missgynnar konsumenten. I det svenska

näringslivet är denna fortgående utveckling i vissa branscher ett högst allvarligt problem.

Maktkoncentration och konkurrensbegränsning är de mest uppenbara negativa följderna av denna strukturella omvandling av näringslivet. Men också andra aspekter, t. ex. vad gäller sysselsättningspolitiken, arbetsmarknadspolitiken, regionalpolitiken och beredskapssynpunkter i fråga om förändringar av varusortiment måste vara av stor vikt för statsmakternas agerande. Ett särskilt problem i sammanhanget är den roll utlandsägda företag och inte minst de snabbt växande multinationella företagen spelar.

De bästa konkurrensbetingelserna förutsätter ett näringsliv med både små och stora företag. Den svenska näringspolitiken har emellertid ensidigt inriktats på stora företag med till synes liten hänsyn tagen till effekterna på konkurrensförhållandena. På senare tid har t. o. m. från näringslivets sida gjorts gällande att statsmakterna ägnat alltför liten uppmärksamhet åt behovet av åtgärder för att förhindra konkurrensbegränsningar.

Det har hävdats i debatten att bl. a. lagstiftningen skulle vara otillfredsställande. Inte minst skulle detta gälla statsmakternas möjligheter att ingripa mot monopol, även av sådant slag som riktar sig mot samhällsintresset. Den nu gällande lagstiftningen från 1950-talet om motverkande av konkurrensbegränsningar inom näringslivet förefaller vara ett otillräckligt instrument för att förhindra åtgärder som sätter konkurrensen helt eller delvis ur spel. Lagstiftningen synes för övrigt vid sidan av vissa förbud ta sikte på konkurrensbegränsningar som har skadlig verkan, dvs. som ur allmän synpunkt på ett otillbörligt sätt påverkar prisbildningen, hämmar verkningsförmågan inom näringslivet eller försvårar eller hindrar annans näringsutövning. Lagstiftningen avser följaktligen i huvudsak inte konkurrensbegränsningar som sådana. En skärpning av lagstiftningen är ett medel som bör övervägas i syfte att förhindra konkurrensbegränsningar.

Även en intensifierad utrednings- och forskningsverksamhet och skärpningar i fråga om övervakningen av strukturutvecklingen och konkurrensförhållandena är åtgärder som bör komma i fråga.

Särskilt måste uppmärksammas att de monopolistiska verkningarna kan uppträda först på längre sikt, kanske först efter ett tiotal år då möjligheterna att återställa ett tillfredsställande konkurrensförhållande kan vara utomordentligt små. Från samhällelig synpunkt är fusioneringar som på kort sikt inte synes ge upphov till skadliga verkningar därför i ett längre perspektiv inte mindre problemfyllda.

Det kan ifrågasättas om inte den svenska strukturpolitiken på detta område släpar efter i förhållande till andra länder. I flera länder förefaller fusionsbildningarna vara föremål för betydligt större uppmärksamhet från statsmakternas sida än i Sverige i form av antitrustlagstiftningar m. m.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till herr industriministern få framställa följande frågor:

Är enligt statsrådets uppfattning strukturomvandlingen sådan inom vissa branscher, att det finns anledning överväga särskilda åtgärder bl. a.

med tanke på följderna för prisutvecklingen, sysselsättningen och regionalpolitiken?

Är det enligt statsrådets uppfattning nödvändigt att starkare inrikta näringspolitiken på att bryta koncentrationsutvecklingen inom näringslivet?

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidta för att förhindra konkurrensbegränsande fusionsbildningar inom näringslivet?

Denna anhållan bordlades.

§ 46 Interpellation nr 124 om åtgärder med anledning av åsiktsförföljelser i Chile

Ordet lämnades på begäran till

Herr CARLSHAMRE (m), som yttrade:

Herr talman! Statskuppen i Chile har utlöst en våg av förföljelser mot den förre presidenten Allendes anhängare och andra. Den militärregim som nu tagit över makten i den forna demokratin Chile har inlett sin regim på ett sätt som knappast ger dess deklARATIONER om en återgång till en konstitutionell demokrati någon större trovärdighet.

Kuppen i Chile utlöste protester världen över. Under en längre tid har vi alla med oro iakttagit utvecklingen i Chile, där riskerna för antingen ett inbördeskrig eller en kupp av något slag successivt blev alltmer akuta. Det blev militären som kom att kasta resterna av den konstitutionella ordningen över ända genom sin blodiga kupp.

Våra möjligheter att göra aktiva insatser för dem som utsätts för förföljelser för sina åsikters skull i Chile är självfallet ytterst begränsade. Detta till trots är det viktigt att vi i detta liksom i alla andra fall gör allt vi kan.

Med anledning härav anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr utrikesministern få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder anser utrikesministern det är möjligt för oss att vidta för att ge hjälp till dem som förföljs för sina åsikters skull i Chile?

Denna anhållan bordlades.

§ 47 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 128 med förslag till principer för en enhetlig befälsordning inom det militära försvaret

Nr 129 med förslag till lag om anställningsskydd, m. m.

Nr 135 angående vissa organisationsfrågor rörande armén

Nr 136 om förskoleverksamhetens utbyggnad och organisation

Nr 137 med förslag till lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1) m. m. (gods- och passagerarbefordran)

Nr 138 med förslag till konsumentköplag, m. m.

Nr 139 med förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse m. m.

Nr 140 med förslag till lag om ansvarighet för oljeskada till sjöss, m. m.

Nr 141 med förslag till lag om ändring i miljöskyddslagen (1969:387)

Nr 142 angående köp av datamaskinutrustning hos länsstyrelserna

Nr 143 angående godkännande av den europeiska överenskommelsen om internationell transport av farligt gods på väg, m. m.

Nr 144 med förslag om slopande av folkpensionsavgiften, m. m.

Nr 145 med förslag till lag om upphävande av lagen (1969:732) om postbanken, m. m.

Nr 146 angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Danmark om dels fasta förbindelser över Öresund, dels flygtrafikledningstjänst m. m. med anledning av tillkomsten av en dansk flygplats på Saltholm, m. m.

Nr 147 med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1963:158) om ersättning för skada i följd av atomfartygs drift

Nr 149 med förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

§ 48 Anmälades och bordlades

Redogörelse

Nr 17 Den svenska parlamentariska delegationens hos Europarådets rådgivande församling redogörelse för församlingssessionerna under år 1972

§ 49 Anmälades och bordlades följande motioner:

Nr 2008 av herr *Ernulf*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:131 med förslag till ändringar i brottsbalkens bestämmelser om kriminalvård i frihet, m. m.

Nr 2009 av herr *Hermansson m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:144 med förslag om slopande av folkpensionsavgiften, m. m.

§ 50 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framställts, nämligen

den 1 oktober av

Nr 239 Herr *Möller* (fp) till herr justitieministern angående villkoren för och verkningarna av processobehörighet:

Avser statsrådet att vidta åtgärder med anledning av JO-utlåtandet den 12 mars 1973, vari påpekas att luckor som skapar rättsosäkerhet föreligger i lagstiftningen beträffande dels under vilka förutsättningar en myndig person skall kunna fränkännas processobehörighet, dels på vilket sätt en sådan persons talan skall kunna föras?

Nr 240 Herr *Möller* (fp) till herr civilministern om ökat skydd mot drunkning i swimmingpool:

Är statsrådet beredd att utvidga bestämmelserna för skydd mot drunkning i swimmingpool till att gälla även pooler uppförda före den

1 juli 1973 samt att föranstalta om effektivare kontroll av bestämmelsernas efterlevnad?

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

den 12 oktober av

Nr 241 Herr *Schött* (m) till herr kommunikationsministern angående kontrollen av utländska fartyg som trafikerar svenska hamnar:

Vill statsrådet i anledning av fartygsolyckan norr om Öland lämna kammaren en redogörelse för kontrollen av bemanning och kondition hos utländska fartyg, som trafikerar svenska hamnar?

den 16 oktober av

Nr 242 Herr *Ahlmark* (fp) till herr utrikesministern om ett regeringsuttalande rörande kriget i Mellanöstern:

Varför fördömde inte utrikesministern i sitt tal i FN den 11 oktober Syriens och Egyptens angrepp på Israel?

Nr 243 Herr *Ahlmark* (fp) till herr justitieministern om tillsättande av beslutad utredning rörande ökat skydd för medborgarnas politiska fri- och rättigheter:

Varför har regeringen ännu inte tillsatt den utredning om ökat grundlagsskydd för medborgerliga fri- och rättigheter, som partierna kom överens om i maj och som statsministern lovade tillsätta ”snabbt”?

Nr 244 Herr *Rosqvist* (s) till herr kommunikationsministern om skärpta bestämmelser för sjötransport av miljöfarliga laster:

Avser statsrådet att föranstalta om mera skärpta bestämmelser för transporter till sjöss av s. k. farliga laster?

Nr 245 Herr *Öhvall* (fp) till herr industriministern om ökade resurser för undersökning av uranfyndigheterna i Arjeplog:

Avser industriministern föreslå att ökade resurser ställs till SGU:s förfogande för undersökning av uranfyndigheterna i Arjeplog?

Nr 246 Herr *Krönmark* (m) till herr finansministern om tilläggsdirektiv till 1972 års skatteutredning:

Avser statsrådet att inom närmaste tiden ge 1972 års skatteutredning tilläggsdirektiv att snabbt utforma förslag för reducering av marginalskatterna i mellaninkomstlägen?

Nr 247 Herr *Nygren* (s) till herr industriministern angående gruvdriften i Adakfälten:

Hur bedömer statsrådet möjligheterna på sikt till fortsatt gruvdrift i Adakfälten och planeras alternativa lösningar på sysselsättningsproblemen för människorna i detta område?

Nr 115

Tisdagen den
16 oktober 1973

Nr 248 Herr *Lindahl* (s) till herr justitieministern om åtgärder för säk-
rare och snabbare sammanräkning vid riksdagsval:

Är statsrådet i tillfälle att redogöra för vilka åtgärder som kommer
att vidtas för att i kommande val förhindra ett upprepande av dels de
felaktigheter som misstänks ha begåtts i valförrättningen i årets val,
dels den långa tidsutdräkten i röstsammanräkningen?

Nr 249 Herr *Mäbrink* (vpk) till herr utrikesministern om erkännande av
Guinea-Bissau som en självständig stat:

Avser regeringen att omedelbart erkänna republiken Guinea-Bissau?

§ 51 Kammarén åtskildes kl. 11.46.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert